

თეთრი გიორგი

თეთრი გიორგი
საქართველო

პარიზი.

ოქტომბერი 1930 წელი
N° 33

ქართველ პატრიოტთა ორგანიზაციის თეთრი გიორგი.

Journal de l'Organisation des Patriotes Géorgiens «THETHRI GUIORGUI»

Rédaction : THETHRI GUIORGUI, 11, Porte Champerret, Paris XVII

რედაქტორი მ. წერეთელი.

Paris

Octobre 1930

No 33

თეთრი გიორგის დროშა.

საქართველომ დამოუკიდებლობა დაჰკარგა მას შემდეგ, რაც ბაგრატიონთა დინასტია რუსების მიერ იქმნა მოსპობილი, საქართველო უმეფოდ დატოვებული. ეროვნული შეგნება იმ დღითვე ეცემა დაბლა. ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრება ისრისება რუსის ქუსლით, სახელმწიფოს პიროვნება, საქვეყნოდ მაჩვენებელი ერის არსებობისა, ისპობა. რუსული გავლენით ქართული ოჯახები ჰკარგავენ ეროვნულ ელფერს. ზნე-ჩვეულებანი თან-და თან ჰკრებიან, ეკლესია, განძარცვული და უპატიოდ-ქმნილი, დატყვევებულია რუსის მიერ, და დღესაც განაგრძობს ბოლშევიკური რუსეთი დიდი ხნითგან დაწყებულ საქმეს საქართველოს განადგურებისა.

რაც უფრო ვუხახოვდებით წარსულს, მით უფრო აშკარა ხდება ჩვენთვის, თუ რამდენად ჩამოკვეთიდა რუსეთის ბატონობის ხანაში ქართველების ეროვნული ცხოვრება.

უკვე მეცხრამეტე სუკუნის პირველი ნახევრითგან ცრუ-ლიბერალური მიდრეკილება გაჩნდა ჩვენში და ცრუ-დემოკრატიული იდეების შემოჭრამ ისედაც დასუსტებულ ქვეყანაში საშინელი ნაყოფი გამოიღო. ამ ნიადაგზე აღმოცენდნენ ჩვენში დემოკრატიული პარტიები რუსულის სახისა, დასოციალიზმიც, რომელმაც მთლად დაგვლუბა. იმის მაგიერ რომ საქართველო გაერთიანებულიყო მტრის წინააღმდეგ და საერთო ძალები მიმართულიყო სამშობლოს განსათავისუფლებლად, მოხდა ერის დანაწილება, დაყოფა. კლასთა ბრძოლას და თვით სამშობლოს უარყოფასაც კი ჰქადაგებდა ჩვენში სოციალიზმი!

ქართული ძალების პარტიებად დაყოფის შემდეგ მთლიანი ეროვნული მიზანი დაიკარგა.

მაგრამ დღეს კი დაჰკარგა ქართველმა ერმა ყველა პარტიების ნდობა. საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა პარტიების გარეშე უნდა მოხდეს. ყოველი პარტია პირადი ინტერესებით არის გაუღნითილი. ერის დაღუპვა კი ხელმძღვანელების პირად ამბიციებისაგან წარმოსდგება. რამდენადაც მეტი პოლიტიკური პარტია რომელიმე სახელმწიფოში, იმდენად საძნელო ხდება სამშობლოს იდეის გარშემო გაერთიანება ეროვნულ ძალთა და, მაშასადამე, განსაცდელში ჩავარდნილ ერის ხსნა.

და დღეს აშკარაა საქართველოსათვის ერთი უდიდესი და აუცილებელი საჭიროება: ქართველობა უნდა გაერთიანდეს ერთი ეროვნული დროშის ქვეშ, ახალგაზრდობა სამხედროდ უნდა დაირაზმოს. ეროვნული გაერთიანების სახელით უნდა მოისპოს პოლიტიკური პარტიების დესპოტიზმი. ამით გაძლიერდება ეროვნული იდეოლოგია და განცხოველდება მოქმედება ერისა. ამით განთავისუფლდება საქართველო ურთიერთ შორის მტრობისა და შურისაგან, და ქართველთა შორის ღრმა კავშირის კლასობრივი სიძულვილი ვეღარ დაარღვევს.

დღემდე ვერც ერთმა პოლიტიკურმა პარტიამ ისიც კი ვერ შესძლო, რომ აშკარად და მთელი ერის წინაშე გაბედულად ეთქვა, თუ ვინ არის საქართველოს მტერი და რა ხასიათის ორგანიზაციაა საჭირო, რომ მტერს დავეუპირდაპიროთ. მხოლოდ ომის წინ შენევის „დამოუკიდებლობის კომიტეტი“ იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის წმინდა იდეალის აღმსარებელი და მისმა მოქმედებამ ძლიერად შეუწყო ხელი საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებას. და დღესაც „დამოუკიდებლობის კომიტეტის“ წევრთა მსგავსნი უნდა გახდნენ ხელ-მძღვანელებად ახალი ბრძოლისა რუსების წინააღმდეგ და აირჩიონ ერთად-ერთი გზა „თეთრი გიორგის“ და ხელთ იპყრან ერთად-ერთი დროშა „თეთრი-გიორგისა“, იწამონ ზეპარტიული და ზეკლასისიური იდეოლოგია „თეთრი გიორგისა“ განიშტვალონ მისი უმაღლესი პატრიოტიზმი.

თეთრმა გიორგიმ სამშობლო სარწმუნოებდად გაიხსნა. ახალი ბრძოლის მებრძოლი თეთრ-გიორგელის არიან. ვინც ერის სიყვარულისა და ბრძოლის სურვილის ცეცხლით არ ანთებულა, მას არ ეკუთვნის აღილი წა. გიორგის რაზმებში. „თეთრი გიორგის“ ახალგაზრდობა მთელი საქართველოს მხოლოდ თავ-განწირულ ძმთ მოუწოდებს — შეავსონ ქართული ლეგიონები, რომელიც მომავალ ბრძოლაში „თამარის დროშით“ შევა და იქითგან ცოცხალი მხოლოდ გამარჯვებული გამოვა.

ბექან გიორგაძე

პატრიოტიზმით საქართველოს სუვერენობისაკენ

ნათქვამია, ახალგაზრდობა პარტიებრივად ერის ცხოვრებისათვის. მართლაც, ახალგაზრდობა მკაცრად უნდა ემსახუროს, რომელიც მთავარად საერთო ხეს სხვაზედ ადრე განსჯივითაც, წინასწარ იგრძნობს. იგი ადვილად გეუბნება და ითვსებს კვლევის მიერ წარმოდგენილ ახალ იდეებს. თავისუფალი ყოველგვარი რუტინისაგან, ერის ცხოვრების გაჯავრებისაგან იგი გასკვდის და გადარწმუნებული ნაიჯივით მიიმართება წინ. გულწრფელი სიყვარული და გატაცება სამშობლოს იდეით, გარეშე ყოველგვარი ანგარიშობისა, მუდამ ახასიათებდა მას.

კომუნისტურ-სოციალისტურმა საერთოებმა, რომელმაც დიდი ომის შემდეგ მწვავე სახაითი მიიღო, გამოიწვია მასში სწრაფი რეაქცია. მართალია ნდობა მათ მიმართ კომუნისტურმა მოძრაობამ სრულად უძღვრია, მაგრამ თუ ვინ რაიმე გავიწყდება დაადგა, კომუნისტში ამით ხარვეზობს, შაჰ-სურგში მასვილი ჩახეხს. ასეთ ზუსტანათ და ვერაფერს მტერს მღვინავ ახალგაზრდობამ პატრიოტულ მკვიდრობაში დაიწყო ვით უპასუხა. დღეს მთელი ქვეყანა მთელია სხვა და სხვა ხანის პატრიოტული ორგანიზაციებით, რომელიც ერის მიერ საუკუნეებით შექმნილ კულტურას ფსიხელ დარჩა უდას. ნაციონალურ მოძრაობებს წარსულშიაგ ჰქონდა ადგილი. მაგრამ მას წინააღმდეგ კლასობრივი და კლასობრივი იდეები დაიწყო. დღევანდელი ახალგაზრდობა მიმართადა განსხვავებულ ძველსაგან. მთავარი იდეა, რომელიც საფუძვლად დაედო ახალ პატრიოტულ მოძრაობას, არის: ერის მთლიანობის დაცვა. ამიტომ ის იბრძვის კლასობრივი ანტიგონიზმის და პარტიული დემოკრატიის წინააღმდეგ, რომელმაც კარგი ხანა რაც შეტევა მასში იქცა. ეროვნული მგონების მქონე კულტურულ ქვეყანაში პატრიოტული ორგანიზაციები ძლიერი და მრავალ-რიცხოვანია. საფრანგეთში 90 პრეფერტი პატრიოტულ ლიგაში და „აქსიონ დრანსეს“-ში არის მოკალათებული. მათი რიცხვი ათი-ათასობით არის. მტკიცე დისციპლინით შეგავსებული, ეს ახალგაზრდობა მსხად არის, სამშობლოს მტერს სამკვდრ-სახიფცხლოდ ბრძოლით გახეხს პასუხი. გერმანიაში ახალგაზრდობა მთლიანად ნაციონალურ ორგანიზაციებშია დარჩენილი, რელიგიურ არის: ფელდის მუნარადი, ჰიტლერის მიმდევრები და სხვა პატრიოტული ორგანიზაციები. პოლანდეთში მღვწავს ახალგაზრდობა სულ პილსუდსკის მიმდევარია. იტალიაში კი ის ხახვებით დამისტურია, სამშობლოს დიდებით და მისთვის სამსახურით გატაცებული. ქართველმა ახალგაზრდობამ ამ ქვეყნებთან უნდა აიღოს მაგალითი, თუ მას ხლრს, ნამდვილი სამსახური გაუწიოს სამშობლოს, დარწმუნებული კარტ, რომ ქართველი ახალგაზრდობის ასეულები, რომელიც დღეს ევროპის სხვა და სხვა ქვეყნებშია განგებული, ერთ მკვირვას განს, თავისი ქვეყნისადმი სიყვარულს მაინც წაიღებს აქეთგან. ამიერიდან საქართველოს სულიერი და იდეური კავშირით გერმანიასთან უსრულველყოფილია. წინააღმდეგ თუ ჩვენი ახალგაზრდობის საუკეთესო ნაწილი იძულებული იყო რუსეთში წასულიყო უმაღლესი განათლების მისაღებად და იქითგან ბუნებრივად რუსული გავლენა შემოეტანა ჩვენში, რის გამსრწნელ შედეგებს ყოველი ერის ნაბიჯზედ ვხვდებით, დღეს რუსეთში ნებით არავინ მიდის, იქ მხოლოდ ძალით ახალგაზრდობის ქართველებს. ევროპისკენ კი, მიუხედავად

ათასგვარ დაბრკელებათა, შეუჩერებელია ქართველთა ტალღის მომდინარეობა. აქეთგან დასვენა ერთია: ახალმა საქართველომ საგლდოდ სურვი შეაქცია რუსეთს და პირი ევროპისაკენ იგრუნა.

თეთრ-გიორგული მოძრაობა საქართველოს დღევანდელი სინამდვილითგან წარმოდგება. ამავე დროს იგი ევროპის გამეცხვებულ იდეურ მოძრაობას ეთანსება. იხე რელიგიური პატრიოტულ მოძრაობას, თეთრ გიორგის სამშობლოს ხსნის და დიდების იდეა მიუძღვის წინ. ართველი ახალგაზრდობა თვით არის მღვანე იმ უკვდურდობას, რომელიც ჩვენს ხალხს პარტიულმა და კლასობრივმა ბრძოლამ დაატეხა თავს. ამიტომ მან სთქვა: ამიერიდან ერთიგ და მეორეგ უნდა უკვადებულ იქმნას; პატარა საქართველოს არ შეუძლია თავისი ძალები ურთი-ერთის წინააღმდეგ ბრძოლაში დაქსახლს. თეთრმა გიორგომ გარკვეულად ჩამოქანდაკა თავისი შეხედულებანი დღევანდელ სოციალურ-გვირგვინურ ბრძოლებში. წყველგვარ ჯგუფურ და პარტიულ ინტერესების გარეშე დღეს, მთლიანი ერის ერთველი სამსახური, სწორ-უფლებიანობა და ერთნაირი სამართლიანობით დავა ერის შემადგენელი ნაწილებისა: კლესის, მუშის, ვაჭარ-მრეწველის, კონფერიად მღვანისა და სხვათა. ერის ნაწილთა შორის დამოკიდებულებამო წინასწარდობის დამკვიდრება, ყველა ძალები საქართველოსათვის და საქართველო მათთვის, ყველასათვის, მკვიდრი ეროვნული ხელისუფლება, რეალური სახალხო წარმომადგენლობა, საქართველოს წარსულისადმი პატივისცემა და სიყვარული—ამ აქ არის თეთრი გიორგის სადი პატრიოტიზმის სიკადად. ეს ცხოველ-ყოფილი იდეები არის მისი წინამძღოლი. სვალ ეს ეროვნული სიბრძნისა და დიდების დროში მთელი ქართველი ახალგაზრდობისა იქმნება. —საქართველო ამით გაიმარჯვებს.

დ. კლდიაშვილი.

სოციალ დემოკრატები და დამოუკიდებლობა

მიზნარ რა ჰქმენ წარსულში და გეტყვი რას იქნ მომავალში. სპარსული ანდაზა.

1 „დამოუკიდებლობის აქტი“.

სოციალ-დემოკრატიული პარტია გულწრფელად და ხაზობლოდ ხდვას საქართველოს დამოუკიდებლობის ნიადაგზედ თუ მხოლოდ იძულებით, დროებით, და დროებითი მიზნების გამო?

აუფიქრებელია ამ ხაკითში ქართველი საზოგადოება კარგად გაერვივოს, რათა ერთხელ კიდევ შედ მტრად არ მოხტყუდეს ამ პარტიის მიერ.

დამოუკიდებლობის დროს სოციალ-დემოკრატები ქართველ ხალხს ატყუებდნენ: მტერი ვერ შემოვივია, რათგან 60,000 ჯარისკაცი გვაჯის; ჩვენი სოციალისტური გვარდია, თავისი წითელი დროშით, სომ ლევიტით დიდავს ხალხურგახად. ამას დამოუკიდებელი კრების წინაშე ოფიციალურად აცხადებდნენ.

მაგრამ ავიტყვებს გოლმევივებმა ომი და გამოჩნდა, რომ 60,000 ჯარისკაცი კი არა, 8-9 ათასიც კი არ გვყავდა. რაც შეგება წითელ გვარდიას, რომლის შტაბს უცხოელები განაგებდნენ, ის მხოლოდ „ტრასკინელი ტარტარენის“ ლევიტით გამოდგა. ბრძოლის ველი პირველივე თდვის წამსვე მიატოვა და ბათუმამდის ბანივით იბრინა. მისმა მომეტებულმა ნაწილმა კი თდვ-იარაღი მიიტაცა და სასლებში მიძალა. ერთი სიტყვით, „დამოუკიდებელი შეიკანა თდვითა და წარბანითა“, რომ იტყვიან, სწორედ ამამულას სიჭიბრე გამოიჩინა ამ ნაქმამა გვარდიამ.

შედ მტრთა განმარტება იმისი, თუ რა ტრადიკული შედეგები მოჰყვა ამ მოტყუებას. მამ მეორედ აღარ უნდა მოტყუდეთ. გარეულ სიტყვებს

ადარ უნდა დავუჯეროთ. პოლიტიკის სფეროში თუ სიტყვას
თავად დასაჯებელი არ არის, საზოგადოებას, ერს მიხედვით
რების უფლებაც არა აქვს.

შინადად პოლიტიკურ პარტიის მიერ მიტოვებული, ნათქვამი
სიტყვის უკან სწორედ საწინააღმდეგე ფაქტები იმალება
სდამე. მეტიც: შინადად სიტყვის მიტოვება, დაპირება პოლიტი-
კურ პარტიის მიერ მხოლოდ წინააღმდეგის დასამალავი სა-
შუალებაა ხელში.

ახეთი მეთოდი და ტაქტიკა პოლიტიკური პარტიებისა.
ეს იმით, რომ პოლიტიკურ პარტიების და ვრცელყოლი
ინტერესების გზები ფარულად უნდა გაიყარნენ სდამე.

დაიხ, ახეთ პარტიულ სიტყვებს არ უნდა დავუჯეროთ,
თუ სიმართლის დანახვა ვხვდებით, უნდა განვიხილოთ და
შევისწავლოთ, რას დაადგებენ ფაქტები და რეალური საქ-
მენი მათნი.

აქ მხოლოდ წიგნით ფაქტს გავაგებებ მკითხველს.
და აი რას დაადგებ გს რადიფიკაციის ფაქტით.

დამოუკიდებლობის აქტი.

დავიწყეთ 26 მაისის 1918 წ. დამოუკიდებლობის აქტით-
გან.

საქართველო 116 წლის განმავლობაში რუსეთის ბატონობას
განიცდიდა.

რითი დასასაბამოდ რუსეთ-საქართველოებს ეს
ბატონობა?

მთელი 116 წლის განმავლობაში რუსეთი ებრძოდა საქარ-
თველოს გრძელ არსებობას, ლაპიდარ ქართველი ხალხის
სრულყოფილ პირველობას გადავარებას, გარუხებას.

ეს გარუხების პოლიტიკა მხოლოდ ერთ მიზანს ისა-
ხავდა: გრძელად გადავარებულ საქართველოს საკუთარი
სახელმწიფოს აღდგენის ხელშეწყობა და დაჭარბება.

ამ მიზნით რუსეთი ყოველწლიურად საშუალებას უზღობდა:
ხმალი და რგორებისა, ადმინისტრაციულ ძალას და კანონს,
სკვლას და ლიტერატურას, თეატრს და გვლასიას.

საქართველო ვი იბრძოდა გრძელ არსებობისათვის,
ეროვნული «მე»-ს შენარჩუნებისათვის. ყოველ წინადაცხედ,
რამე უნდა რუსეთი შეეგრძობა ჩვენ ხალხს, ამ უკანასკ-
ნელმა თავდაცვის ბრძოლა დაიკავა. ხმალი უკანასკნელით:

მთელი საქართველო ალაწინიდან ვიდრე გოდორის, ინგუ-
რის და შიშის ვიდრეამდ და იორითგარ ვიდრე რიონამდ
და ჭარბამდ მთელი 20 წლის განმავლობაში რუსეთის
ბატონობას იარაღით სვლით ებრძოდა, შედგრა და შეუბოვ-
რდა: რუსის ლიტერატურის და სვლავების შემოღებას

წინ საკუთარი ლიტერატურა და სვლავება აღუშრობა
რუმლის კალთაში გრძელყოლი კულტურა თავისუფლად პო-
ლოდა და ხელს ითქვამდა.

რუსის სვლავებს ქართული სვლავებით, «წერა-კითხვის
გამარტელოვანი საზოგადოებითა უკანასკნელს; რუსის გვრდომი-
კას -ქართული ბანკებითა და მეურნეობით; რუსის საყდრის
და ხინდის - ქართული გვლავით და მისი ვმინებით, რ-
ვინინგ მრავალთა შორის იყვნენ: ეკვითიმე, სვლავი, გრივლ
გაბთილ, ალექსანდრე, ლეონი, ვინიონ და სხვა მღვდელთ-
მთავრები.

ამ ბრძოლაში რუსეთი დამარცხდა. საქართველო ვი
მართალია დიდად დაწინაგებული, მაგრამ მისინგ გამარჯვ-
ებულ დარჩა. მან შეინარჩუნა გრძელყოლი კულტურა და
გრძელყოლი «მე». და რდევსაგ დადგა სვლავური ისტორი-
ული მემკრტი, საქართველოს გრძელყოლი «მე», გრძელყოლი
შეგრეკამ ჰქონა ის, რაც მას აუცილებლად უნდა ექმნა: საქარ-
თველოს სახელმწიფო აღადგინა.

ქართველ გრს ახი წლის ბრძოლის წყალობით დამოუკი-
დებლობის აღსადგენად ნიადაგი მზადა ჰქონდა და ისარგებ-
ლა რუსეთის ანარქიით, რათა განგრდვიგლებინა ის, რასისა-
ცნავ ყოველ დღიურთ კრძოლით მისწრაფდა.

აი რის გამომწარტველი, რის ხარვე უნდა ყოფილიყო
დამოუკიდებლობის აქტი. მას უნდა მხოლოდისთვის ემცნო
ქართველი გრის მთელი საუკუნის ბრძოლა და ხელისკვე-
თება.

საქართველოს გრძელება ამ 116 წლის ტანჯვისა და გოდ-
ბის განმავლობაში ღრი სიტყვით დასასაბამოდ: ბრძოლა
და მღვდელ დეპლომატიკისათვის. ეს ღრი სიტყვა მიიგავს
საქართველოს 116 წლის გრძელების მისწრაფებას და მიზანს.

აი რა უნდა ადგინა «დამოუკიდებლობის აქტი».
მაგრამ «დამოუკიდებლობის აქტი» ამ ხანგრძლივი და
დიდი ბრძოლისა და განსწორვიგებელი გრძელების იგვა-
ლის გამომწარტველი ვი არაა, არამედ სვლავი. პარტიის
პოლიტიკური Credo-სი და ფსიქოლოგიის და სხვა არაფერი.

მართლაც, აი რას ამღვებს ეს სამარცხვინო ისტორიული
ხაზით: საქართველო დამოუკიდებლობა იძულებით გამო-
ცხადდა! ამაში ბრალი ვდგება გოდმეგვისმს, ვინითგან ბელ-
შევიგებმა თვითონ მიატოვეს საქართველო, უპარტონდ
დასტოვეს, მღვდელს რამის ტერორისტობისაგ რუსეთის სვლის-
უფლება და კანონი.

რას ნიშნავს ეს?—მას რომ საქართველოს დამოუკიდებ-
ლობა თითქმის სრულიადგ არ სურვებია და არც არა ღრვ
უგრძვია მისთვის. თავისუფლება თვით რუსეთს მღვდევია
მისთვის თავსედ. ამაში თვით რუსეთი ყოფილა დამნაშავე.

ერთი სიტყვით, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოც-
ხადება ისეთი დანაშაული ყოფილა, რომ კანონობისა და
ისტორიის წინაშე საჭირდა დამნაშავეს მნილება.

ეს საქართველოს ისტორიის შეურაცხყოფაა; საქართვე-
ლოს ნამუსის და ღირსების შელახვა და შეგინება; შეურაც-
ხყოფა მათი, ვინც დღე წლის განმავლობაში რუსეთის ბატონ-
ობის წინააღმდეგ იარაღით სვლით შეუდარებელი სიგმი-
რით იბრძოლა, საქართველოს მიწა-წყლის ყოველი მტკა-
ველი საკუთარი სისხლით მღრწყა, იტანჯა, სამშობლოს
თავისუფლებას ზედ დააკვდა, ამ შებრკოლი, სუნდგა გაყრი-
ლი. მღრველ გამბრში განიდგრა და იქ დაიღუბა;

შეგინება იმ მწრალთა, სვლავთა, მსახიობთა, პოლიტი-
კოსთა, სამღვდელთა, ვინც საქართველოს კულტურამთელი
ახი წლის განმავლობაში ათასწირი ტანჯვით და მძიმე
ღვაწლით, ვით გამარტველმა დედამ სვლით შვილი, საკუ-
თარი კალთით არაა და ქართველ გრს გრძელყოლი პირ-
და შეუნახა, რათა მას გრთ დღეს მაინც, დღესმე, თუნდ
მღრველ მღვალი, საკუთარი სახელმწიფოს დაარსება
შესძლებოდა.

მაგრამ სვლავი დემოკრატები ამ გრძელყოლი ისტორიის შეგ-
ნებისა და შებრკოლის წამს ღვდვიკური იყვნენ მათ ამ
გრძელყოლი არსებობისათვის ბრძოლაში არავითარი ღვაწლი
არ მიუძღვდათ. პირიქით, ყოველწლიურად სვლავ უშლიდენ
მას. რვკერ აღვინიშნათ ეს იმ დამოუკიდებლობის აქტში,
რდმელსაც საკუთარი პარტიის ხელისკვეთების გამომწარ-
ველად ჰრავსვიდენ!

განა მათ მათი მღვდლების დასაწყისშივე არ დასწერეს,
—საქართველოს ისტორია Tabula rasa არის და მხოლოდ
სვლავ-დემ, პარტიის დაარსეითგარ იწყება! მაშასადამე, თუ
სვლავ-დემოკრატებს არა სპამდათ დამოუკიდებლობა და მისი
მტერი იყვნენ, დამოუკიდებლობის აქტიც მათი ხელისკვე-
თების შესაფერისად უნდა შეედგინათ.

სვლავ-დემოკრატები მთელი 40 წლის განმავლობაში ურც-
ხვად ამტკიცებდენ, რომ არ არსებობდა ქართველი გრი,
არამედ სვლავი, რდმლის ერთად-ერთი მამდრავებელი ძალა
მისი ბიბლიკური მითოლოგიებში იყვნენ, ე. ი. ის მხო-
ლოდ გოდმეგვიურ და გვდომიურ კანონებს ემდრინებოდა.

განა მათ საქართველოს ისტორიის უარყოფა არ დაამ-
ტკიცეს მით, რომ საქართველოს ახის წლის ბრძოლის ისტორიის
ცვლავლი განსახიგრება ილია ჭავჭავაძე ჯერ სივლავ-
ლებში ათასი გ-ლის-წამებით სტანჯეს და აწამეს და მერე
კორელი სვლით წვითი სვლავს გამადასალმეს?

განა შესაძლებელი იყო, რომ ამ პირების მიერ შეთსულ
«დამოუკიდებლობის აქტი» საქართველოს ისტორია და მისი
სურვილი გამცხატა?

ამდევნე, «დამოუკიდებლობის აქტი» გრძელყოლი-დემ.
პარტიის ერთ ღვგრთავანის შედგენილია. გვს გარეგა,
ეს ღვიდერი სვლავ-დემოკრატების მიერ დაგმილი მამშენის
რდლს აღსრულებდა, მათი ბრძოლა სვლავ-საყდ იყო. სვლიალ-
დემოკრატებმა მისი სვლით ნარს მღვლიჯეს. დააწრინეს
მას ის, რვა სურდათ, და აქნებ გრძელ-დემ. ღვიდრს
გარეგად არც ვი ჰქონდა გათვალისწინებულნი, რასა სწრდა
და რა დანაშაულს და ვინმე საქმეს სხადიდდა.

მაგრამ, ვინც არ უნდა იყო «აქტის» ტექსტის ავტორი,
შეგნებით თუ შეუგნებლად ჩადინა მან ეს სამარცხვინო
საქმე, მან საქართველოს ისტორიაში უსახივრდესი რდლი
აღას-ოფლა და მღვალი თადაბათა და საუკუნეთა წინაშე პირ-
მავად დარჩება უკუნითი უკუნისამდე.

საინტერესო ის არის, იგვდა თუ არა თვ. თ გრძელ-
დემოკრატებმა პარტიამ, რომ მისი გრთი ღვიდრთავანი
ამ «აქტს» სწრდა და თუ მას ამისი ნება დართო? თუ, რ-
ვრდეს ეს გრძელ-დემოკრატებს სვლავით, მათმა ღვიდრმა
პარტია მამსდარი ფაქტის წინაშე დააყენა? მაგრამ პარტიას
სვლავ უვიდურესი სახველი უნდა მიეხაჯა დამნაშავე წვრ-
ხათვის?

ჩვენ ვი ვიცით, რომ არამც თუ პარტიას არავინ დაუს-
ჯია, არამედ სვლი ერთი წვრთი გრ-დემ. პარტიისა ვიდეგა
ამაყვს ღვიდრის მიერ ჩად ნილი საძაგელი საქმით.

ყოველყოლი შემთხვევაში გრძელ-დემოკრატული პარტია,
ვით დამნაშავე მძიმე ბრკოლეკს უსახინგლეს პასუხის-
მგვლავს არარებს საქართველოს წინაშე.

მაგრამ დავანებოთ ამას თავი. ეგებ აქაც, რვკერ
ყოველგან და ყოველთვის, გრძელ-დემოკრატები გმინმა
სვლავ-დემოკრატებმა უსვლავური გავმეგვით მღრტყეს?

სვლიალ-დემოკრატებს არა სურდათ საქართველოს რ-
სეთისაგან გამოყოფა რას ვამდგ, არა სურდათ მეთქი! არა
სურდათ ვი არა, დამოუკიდებლობის უვიდურესი მტრები
იყვნენ! მათ საქართველოს სვლავ მღრავტრ-ღვიდრ ვი რ-
სეთის დემოკრატის დალატად მიაჩნდათ. და რუსეთის
დემოკრატის, ამ «ფვრტის» დალატი ხვლავ დიდესი დანა-
შაული იქნებოდა!

მასხვს, გრთსვლავ, ღმის წინად, პარტია ა. ჩვენველი
გვწვია შეგვაში და იქაურ ქართულ გმიგრავიას მღვსენგვა
წავკითხა. თავის მღვსენგვაში ბ-ნი ჩვენველი საქართველო-
სთვის სვლავ უმნიშვნელ ავტრდომიას თხოვლავდა,
ქართველ გრს მგადითაქის სასწორით უწონავდა თავისუფ-
ლებას.

იმ ღრვს შეგვაში სვლავ-დემოკრატის, ახვ ვითქვათ,
ნაღები, ვვინტესხენგვა იყოფებოდა: ისინი, ვინც მემდგემო
საქართველოს გლრებად, მინისტრებად, დვიგიალურ ღრგან-
თა რდამატრებად, დგპუტატებად, საგრთოდ «დიდ» ვავებად
განდენ

თუმცა გ-ნა. ჩვენველის ავტრდომია ოსისაგან მღვარულ
მამლისავით ვუდ მღვრითი იყო, მამცა მისმა ამნანაგებმა,
სვლავ-დემოკრატებმა საშინლად გაჭვივსეს იგი.

მისი წასვლის შემდგავ ვი ᦔრი წლის განმავლობაში
არ დაწყნარებულან, მღვალატედ ნათლავდენ და ნამდვილ
Homo sacer ად გამაგნადეს.

შენგვაშივე და იმავე სვლავ-დემოკრატების თანდასწ-
რებით ჩვენველის შემდგავ მე წავიკითხე მღვსენგვა, რდმელ-
მიც საქართველოს სვმარავიას ვასავთებდი.

ჩემს მ აწინააღმდეგებლად გამდრმანდენ ცნოკილი გვლ-
შევიკი მ.გნავია და მასთან ერთად მისი ამნანაგ მენვევი-
გებში მამავალი მინისტრ-გლჩები.

მათ შორის ვინმე ვიქტორა თემწაამ მიპასუხა: თუ
მღვდა ისეთი სასივრება, რომ საქართველო რუსეთს
გამოყყო, მამინ სამგრვლ საქართველოს გამოყვდა. ამ
შენგვატს ყველა სვლიალ-დემოკრატებმა აღტანებით დაუტრეს
ტამი. და იგით ბატონებ? ეს ვავებტრინი, თემწაამ დამოუკი-

დებელი საქართველოს გლჩად იყო, და მგრწად? უკანანამი!
წარმდგენილი გაქვით, რვკერ ერთყოფად დაიცავდა იგი
სუვრენულ საქართველოს ინტრესებს?

განა დამოუკიდებლობის აქტი არ დასწრა პარტიის
უღრვსმა ცნობილი «დღიურთ», რდმლის ყოველი გვრდესგ
მღვკვს დასტრის, ვით დაარტულ საქმის წინააღმდეგით
აღსავებ ᦔრავს და ვვენის: «მე, მღვკვლავ, მღვკვლავ»?
და განა საქართველოს გარემუ საქმეთა მინისტრმა, მის
მავგრ, რომ ავტრდომიის ეს «დღიური» თვსვდ გადაეხია,
რვკერ შეურაცხველი იმ საქმისა, რდმელს ბ-ნი მინისტრ-
ნი ემსახურებოდა, წინასიტყვაობაც ვი არ უმღვრა მას?

მაგრამ ამგვარი მავალით ათასია. განა ყოველი მათი
საქციელი საქართველოს უარყოფა არ არის? და მათი გამ-
კიდება შორს წავვიყვანდა.

დავებრუნდეთ «დამოუკიდებლობის აქტი»-
რამდენადგ სვლავ-დემოკრატების ღვიდრეკი, რვკერ
სახელმწიფო კანონი უვიგინი და არა სწრდმსვლავკენი არიან,
იმდენად იგინი პარტიის ინტრესთა სვლავით გველის
სიღრთხილით დასასათრებინ.

«დამოუკიდებლობის აქტის» დაწრამდ იხინი დავიქრ-
დენ: დამოუკიდებლობა იძულებით ვავსადგებთ, ამისმინგნი.
ბღვშევიწმია, მაგრამ ეს მინგნი რომ სვლავ მღვსავს?—რდმ?
—რდმ ვი არა, სრული დარწმუნებელი იყვნენ, რომ გვლავ-
ვინში გრთ წელიწადსაც ვგრ იგვინგებდა. დამდრებელი
იყვნენ იგინი გვლავების სინამდვილეს და ყველაღრწედ
ჰქონდათ თვალგზი ახვეული. ფაქტრდენ: რუსის ხალხი
ბღვშევიწმის დიდხანს არ მღვთმგნი და დემოკრატულ
წვრთლებას შეჰქმნიდა.

არ იგვდენ უვიგინმა, რომ რუსის ხალხის ხელი და
გვლშევიწმის სინამდვილია!

დაიხ, სვლავ-დემოკრატებს გვინათ, რომ რუსეთში დ-
მკრატია მავლავი გამმრკვებდა და მამსადამე საჭირო შეიქ-
მნებოდა. საქართველო სხვ რუსეთის ნაწილად გამსდარიყო.
ეს მათ აუცილებლად მიაჩნდათ და თავიანთ მოვალეობად
ჰრავსვიდენ, საქართველო კვლავ რუსეთის სახვრეგში
მღვთავსებინათ. რვკერ, განა რუსეთის დემოკრატის უკა-
ლატებდენ? განა, რვკერ მადიმან და ანდუყადარი იხაჰანს,
ისე სვლავ-დემოკრატებმ ვგრენვის დიქტატურას ყურ-მღვ-
რილ ყმად არ გმსახურენ?

მამ გვების მღვრა რუსეთისაგენ შეუწინარებელი იყო!
ის «დამოუკიდებლობის აქტი» ვი, რდმელიც საქვეყნოდ
განავსადგებდა ისტორიულ და გრძელყოლი სინამდვილეს: საქარ-
თველომ ახი წლის კრძოლის შემდგვ მამსწია გრძელყოლი
იდგავს, მღვსენა ვინითგარ რუსეთის ბარბარული
ბატონობის უფელი და თავი დამოუკიდებლად გამაგნდა, და
მღვკვებისგენ გვგენის მღვრას მღვსავებდა.

ამნარ «აქტი» სვლავ-დემ. პარტია არავითარ შემთხვე-
ვაში არ მიიღებდა.

არა, სვლავ-დემოკრატები თავიანთ მღვმდგვაში, მათი
წარხულის მისგვკით, სრულიად ღვიდრნი დარჩენ. მათ
«დამოუკიდებლობის აქტი» ათქმვენიეს ის, რაც თვი ᦔრ
სურდათ რა რაც მათ მისწრადებას გამმსარტავდა: რუსეთმა
მიგვარტვა და მით გვაიმულა დამოუკიდებლობის მიიგება,
მარამ ეს მხოლოდ წარმავალი ჭირია, ახდგეგვა თუ არა
რუსეთი, მზადა ვართ დავგურუნდეთ მასად.

და რდმ ეს ახვა, ამას მკითხველი ქვემოდ დაინახავს
ბ-ნი ი. წვრთლის სიტყვებითგან და გ-ნა. ᦔქმელების წიგნი-
კითხან.

ლეო კერესელიძე.

წლოვის ხელისუფლება.

ჩვენი სოციალ-დემოკრატები დღესაც კიდევ აცხადებენ ბრ-
ტენიებს საქართველოს ბედი განავონ, როღესაც ამა თუ იმ
ისტორიულ გარემოებათა წყალობით საქართველოს დამოუკი-
დებელი ცხოვრების საშუალება მიეცემა. მაგრამ ქართველმა
ხალხმა ერთხელ ჩადინა შეცდომა, მენშევიკები რომ გააბატო-
ნა, და თუ მას უნდა მომავალში თავითგან აიცოლოს ხიფათი და
გაჭირება, სოციალისტებისაგან სავსებით თავი უნდა განთავის-
უფლდოს, სოციალისტის საშუალოდ უნდა ჩამოშორდეს. დაიხ,
თუ საქართველოს კვლავ მენშევიკები დაეპატრონენ, დღესვე
გადაჭრით შეიქლება ითქვას, რომ მათ არ ექმნებათ არც ქარ-
თველი ხალხის და არც უცხო სახელმწიფოთა ნდობა. ჩვენ სო-
ციალისტურ მთავრობას ვგრობა თავითგანვე ვკით უყურებდა.
მენშევიკური მთავრობის ცნობილი ნეიტრალიტეტი საქარ-
თველოს ბრწინვალე ისოლაციით გამოიხატა. ამიტომ 1921 წ.,
როღესაც კომუნისტური უმდღურება თავს დაატყდა, საქარ-
თველოს არ აღმოჩნდა ნამდვილი მეგობარი. საკუთარი ბედის
ანაბარად იქმნა იგი მიტოვებული და მენშევიკების მოსკოვთან
არზიყც საქართველოს კატასტროფით გათავდა. მომავალი
დამოუკიდებელი საქართველო მართალია უპირველეს ყოვლისა
საკუთარ ძალბებედ უნდა დამყაროს, მაგრამ მან უნდა მოიპო-
ვოს მეზობელ და სხვა უცხო სახელმწიფოთა თანაგრძობა.
ასეთი საერთაშორისო ნდობის გარეშე შეუძლებელია ახალმა
სახელმწიფომ პოლიტიკურ და ეკონომიურ აღორკინებას მიახ-
წიოს. საკითხის პოლიტიკურ მხარეს რომ თავი დავანებოთ,
ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივ სიმდიდრეთა დასაქმებლად, საქარ-
თველოს ეკონომიურ აღორკინებისათვის ფართო ასპარეზის შესა-

ქმნელად საჭირო იქნება მდიდარ სახელმწიფოთა ფინანსური დახმარება. დღევანდელ რთულ ეკონომიურ პირობებში მწველად თუ მოიხვედნა ისეთი ერთი, რომელიც უცხო კაპიტალის დაუხმარებლად სცხოვრობდეს. კაპიტალი კი სოციალისტურ მთავრობებს არ ენდობა, რათგან კრედიტი ნდობასთან არის დაკავშირებული. თუ ჩვენში კიდევ მენშევიკური ხელისუფლება დამყარდა, გარეთგან ფინანსური დახმარება იგი ვერ მიიღებს, და თუ მიიღებს, დიდი გარანტიებით და განსაკუთრებული პირობებით. სოციალისტებისათვის ვალის გადახდის წმინდა მოვალეობა, რომელთანაც ერის სინდისის საკითხი არის დაკავშირებული, არ არსებობს. ამიტომაც ბუნებრივია, რომ სოციალისტებს გაურბის როგორც შინაური ისე უცხო კაპიტალი. ეს უკანასკნელი მოითხოვს ეკონომიურ, პოლიტიკურ და სოციალურ მშვიდობიანობას, როგორც მუშაობის აუცილებელ პირობას. ამის შექმნა სოციალისტებს არ შეუძლიათ. რამოდენიმე მაგალითით ცხად-დევს ამ დებულებას.

საფრანგეთში 1926 წ. ვერ მოხერხდა ფინანსური კრიზისის დაძლევა რადიკალ-სოციალისტების ხელით. თუმცა ამ პარტიას სოციალისტთან საერთო არაფერი აქვს, მაგრამ რადიკალური მთავრობა სოციალისტური პარტიის წინააღმდეგ ვალდებულნი ქვემო იყო, სოციალისტები კი მოითხოვდნენ კაპიტალის მიიქმე გადასახადებით დატვირთვას. მოვიგონოთ მათი ცნობილი ფორმულა: „ფული იქითგან უნდა ამოვიღოთ, სადაც იგი მოიპოვება“. და აი, ამ ხელისუფლებამ დაჰკარგა შინაური და უცხო კაპიტალის ნდობა. საფრანგეთთან კაპიტალი განიდა უცხოეთში, სადაც იგი ნაკლებ გადასახადებს იხდდა და ყოველგვარ არასასიამოვნო მოულოდნელობათა წინააღმდეგ დაზღვეული იყო. უნდობლობა და გაურკვევლობა იყო ერთი მთავარი მიზეზი 1926 წლის საფრანგეთის ფინანსური კრიზისისა, მაგრამ საკმარისი იყო ელისეს სასახლეში პუანკარე გამაჩენილიყო, რომ ფრანკის დაცემა შეჩერდა და უცხოეთში გაზიდული კაპიტალი სამშობლოს დაუბრუნდა. პუანკარეს ჯერ კიდევ არავითარი ზომები არ ჰქონდა მიღებული ფინანსური სტაბილიზაციისათვის, და მხოლოდ მისმა სახელმა დაუბრუნა ფრანკს ნდობა, რომელსაც იგი მანამდე მოკლებული იყო. ეს ფსიქოლოგიური მომენტი, ნდობა, არის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორთაგანი ერის მტკიცე ფინანსურ-ეკონომიური მდგომარეობის შესაქმნელად. ყოველი ხელისუფლება კი, რომელსაც სოციალისტთან რამე კავშირი აქვს, ამას მოკლებულია.

ინგლისში მაკდონალდის მთავრობის გაბატონების შემდეგ სტერლინგმა დაჰკარგა სიმტკიცე ღირებულებისა, რომელიც მას მუდამ ახასიათებდა. 1918 წლის ლორდ კუნლივის სტაბილიზაციის შემდეგ ინგლისის ფულს ისეთი რყევა არ განუცდია, როგორც დრო-გამოშვებით დღეს განიცდის. რამოდენიმეჯერ გირვანქის კურსი ოქროს წერტილის (gold point) ქვევით ჩამოვიდა, რამაც გამოიწვია სახაზინო ოქროს ინგლისითგან საფრანგეთში გაზიდვა. მარსელ პაის თქმით ჰოლანდიის და შვეიცარიის ბანკები დღეს სავსეა ინგლისის და გერმანიის ფულით მინისტრის შტეგერვალდის ანგარიშით გერმანიითგან გაზიდულია 8 მილიარდი მარკა უცხოეთში. ეს ფული უფრო მშვიდობიან და უზრუნველყოფილ პირობებში იმყოფება, ვიდრე თავის სამშობლოში.

თუ ასეთია უნდობლობა ინგლისში და იყო საფრანგეთში ისეთ მთავრობათა მიმართ, რომელთაც სოციალისტური სახელი-და აქვს მხოლოდ შერჩენილი, როგორც-ლაიქნება შინაური და უცხო კაპიტალის უნდობლობა პატარა და შედარებით ღირბე საქართველოს მიმართ, თუ მას კიდევ ჩვენი მართლმორწმუნე მარქსისტები დაეპატრონენ, რომელიც დღესაც კი მხოლოდ სოციალისტური რევოლუციით ეშუაგებიან? პასუხი ერთია: სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა მოკლებული იქნება ნდობას, ერის ეკონომიური აღორძინების ამ მთავარ ფსიქოლოგიურ ფაქტორს. შინაური კაპიტალი ასეთ პირობებში მიმართავს თავსუბებულ სპეკულაციას. იგი დღევანდელი დღით სცხოვრობს, რათგან არ იცის, ხვალ რა მოვლის. უცხო კაპიტალი კი საქართველოში მოსვლას სარისკოდ მიიჩნევს. მოვიგონოთ ერთი ფაქტი. უკანასკნელ დროს დამოუკიდებლობის დაცემამდე ეკონომიურ თათბირის სხდომებზე ბ. რამიშვილმა განაცხადა, რომ მან დააპატიმრა ვინმე ლლონტი უცხო ვალუტაზედ სპეკულაციისათვის და ამ მოვლენამ გამოიწვია სტაბილიზაციის ბაზარზედ ქართული ბონების დაცემა; ამიტომ ის იძულებული იყო ბრძანება გაეუქმებია. — ეროვნულმა, საერთაშორისო ნდობით აღჭურვილმა მთავრობამ რომ ვინმე სპეკულანტი დააპატიმროს, ეს უცხო ბაზარზედ კარგ გავლენას მოახდენს, სოციალისტური მთავრობის მიერ მიღებული ასეთივე გადაწყვეტილება კი უცხო ბირჟას სოციალისტურ ზომად მიიჩნია, კაპიტალის და თავისუფალი ვაჭრობის დევნად სახავს მას, და ამიტომაც ქართული ბონების კურსის დაცემით უპასუხა საქართველოს სოციალისტ მინისტრის ასეთს ზომას.

აქეთგან ცხადია, რომ სოციალისტური ხელისუფლების დროს საქართველო სიღარიბეს თავს ვერ დაახვევს. მას მუდმივი გაჭირვება და დაუწყობელი ცხოვრება მოვლის. მაგრამ წარსულის მწარე გაკვეთილებით გამოცდილი ქართველი ხალხი მხარს დაუჭერს საერთო ნდობით აღჭურვილ ეროვნულ ხელის-

უფლებას, რომელიც დამყარებს კლასიურ სოლიდარობას და წესრიგს, რაცა შექმნის საუკეთესო პირობებს ხალხის მიერ სიმდიდრის დაგროვებისა და სახელმწიფოს ნორმალური ეკონომიური განვითარებისათვის.

დ. კლდიაშვილი.

დევანტალიზაცია.

(დასასრული. იხ. „თ. გ.“ N 32)

საქართველოში მოწყობა ანუ უკეთ რომ ვსთქვათ შემორკვა ცენტრალისტური სახელმწიფო ორგანიზაციით სხადეს სოციალ-დემოკრატიკულ დამოუკიდებლობის დროს. როგორც პირველ წერილში უკვე ვსთქვათ, ცენტრალისტების იდეა ჩვენი რუსეთისთვის იქმნა შემოქმნილი. ქართველი ინტელიგენციისათვის ერთად ერთი სიტყვის წყარო და მისაზამი მაგალითი რუსეთი იყო. საქართველოს ყოველ საკითხს რუსეთის სახმობითა წამოვიდნენ და რუსის მწერლების თვალთახედვით უდგებოდნენ.

რასაკვირველია ცენტრალისტური იდეა, როგორც ყოველივე სხვა, რუსეთის სახელმწიფოებრივ წყობილებითგან შეითვისეს. ჩვენ მენშევიკებს ყოველთვის სურდათ, ქართველი ერთი რუსეთის ერთგულნი გრძობის შესაფერ პოლიტიკურ ფორმებში მოეთავსებინათ, ჩვენი გრის ინტერესები რუსის ბრძოლის ინტერესებისათვის შეეყენათ, ჩვენი გრის ორგანიზმი დი ი დემოკრატიული რუსეთის ნაწილად გქციათ სამუდამოდ. ამიტომაც იყვნენ წინააღმდეგნი საქართველოს ავტონომიისად კი. რას წარმოადგენდა მენშევიკებისათვის პატარა საქართველო დიდ რუსეთთან შედარებით? სოციალისტური იდეების განსაზღვრელებლად საქართველო სულ უმნიშვნელად უაქტორი იყო, რუსეთი კი უდიდესი. მენშევიკების ბელადების პირადი კარიერისათვის საქართველო მერტად შესწავლული სახარგზო იყო, რუსეთი კი განუხალღურელი. და ეს მათთვის ყოველივე ბრძოლებს ამართლებდა. აი სულ მარტივი, მტრად მივიჩნოთ და მითითებო მიხვნი იმისა, თუ რატომ გაისხადეს მენშევიკებმა კვრამდ ჩრდილოეთითა დაივი და რატომ სურდა მარქსისტების ამ დაინტერესებულ ქურუქებს მათი კვრამდ სამსხვერპლად საქართველო მამა აგრამის ბატონივით დაეკლათ. რუსეთის იმპერატორები ცენტრალისტურ მართვა გამგეობის მექნეგით ბატონადგნ მრავალ დამონაგვრად გრს და არუსებდნენ. მენშევიკებმა მდინდამეს. ჩაიგდგნენ რა ძალა-უფლებებს სხდომი, იმავე ცენტრალისტების საშუალებით პაღნი გაგვიცაიოსტებიათ. ცენტრალისტური რეჟიმის საშუალებით ხალხად დიქტატორული გატონობა უფრო ადვილი იქმნებოდა: საქირი იყო მხოლოდ, რომ იმპერატორის ადვილი სოციალ-დემოკრატიულ გამბიტებს დაეკირა და მინარქიის სახელწოდება სოციალისტურ რესპუბლიკად შეგნვადათ, დამონებულ ერთა ცენტრითგან დამოკიდებულგა კი უწინდელი სახით გატონებიათ.

მაგრამ მენშევიკების გუმბერაული გგმა სუსულავით დაიღუბა, — ისევე, როგორც ყოველივე სხვა დაწყებულგა მათი. და იმდენად ძლიერი იყო მათი იდეალები კატასტროფა, რამდენად უმნიშვნელი იყო ეს იდეალები: ყოველი იდეა, მოკლევადი ცნებების ნიადაგს, განუზღვრელებლად კვდგმა განჭქარ ოგნება მენშევიკების დიქტატურას დამონილებული დიდი ცენტრალისტური რუსეთის იმპერიისა, რომელიც მხოლოდ რევოლუციის ცენტრად უნდა ქველდყოფი და რომლის გატონებ უნდა ეგრუნდა დანარჩენი ქველდებს მიმნიდებლობის ძალის განლით. განჭქარ ორმაცი წლის ოგნება, ვითა სიხმარა დამისა, და ჩვენმა მენშევიკებმა, მათთავგ მამათა მიერ იგვინდებმა, დიდი რუსეთითგან პატარა საქართველოში ამოჭყვეს თავი! და ის, რაც ვერ მიახერხეს დიდ რუსეთში, შეგნადენ პატარა მამსტაბით საქართველოში მანინ განცნრელებლგათ. მათ სხვა უკუნურ თეორიათა განსწრელებლგათან ერთად ჩვენი უბედური ქველდის სხეულსუდ ცენტრალისტის გქსპეროქსირეც სხადეს.

აი შეიღო ისტორია საქართველოს ცენტრალისტური ორგანიზაციისა დამოუკიდებლობის დროს. მას სხვა წყარო, სხვა ისტორია არა აქვს. სოლო შედგეც ამ გვისა? — პრევიციალური მოვინიში, ქართველ თემთა მორის მტრება, სიმძლავლი, გრძობა, რომელიც საზოგადოების გენეროვად მძალად საფეხურსუდ მდგომ ფენებსად კი შეგნო. ეს ანტოგონიში დამოუკიდებლობის დროს თან-და-თან დრმავდებოდა. ვინც აკვირდებდა ჩვენი საზოგადოების მამინდელ განცდებს, არ შეიღებმა ამამი არ დამეთანხმებ. ჩვენში მცხდა ის, რაც ანალოგიურ შემთხვევაში ბევრგან სხედმა სოლო: ფაქტიურად დასავლეთი საქართველოს ერთი პატარა ნაწილი გამბატონდა მთელს საქართველოსუდ და გაწავლურებით ამოცხველეთ საქართველოსუდ. მცირე რიცხვი ოლაგარსებისა, რომელიც დასავლეთი საქართველოს ამ ნაწილითგან იყო, რესპუბლიკას მინდებულსუდ მართავდა. მენშევიკების პარტიის ცენტრალისტურ გამბიტების წევრები შეადგენდენ ოლიგარხიას, რომელიც დიქტატორულად ბატონდგდა ჩვენს ქვეყანას. ოლიგარხიის წევრები თავიანთ ნათესავებს, ძმებს, მეგობრებს და პარტიულ ამსანაგებს საქართველოს ყოველი კუთხის გამგებად, დუბერნატორებად და კომისრებად ნიმ ნავდენ. ავიღოთ მაგალითისათვის ერთი მოვლენა: ცნობილია, რომ მენშევიკების პარტიის უმნიშვნელგანგხი «მასხა» ურულებსაგან შესდგება და თვით პარტიის უმთავრესნი წევრნიც გურულები არიან. ეს იმიტრმა ახგ, რომ მენშევიკებმა თავისი გამწრწეობა პრეპარადა ყველასუდ უწინ გურუნი დამიწყეს და მრავალი მიხვნით იქ უფრო მაგრად მოიკიდეს ფეხი. და ჩაიგდეს რა მენშევიკებმა სულში ძალა-უფლებმა დამოუკიდებლობის დროს, ძალა-უნებურად საქართველოს

განმგებლად გურულები გახდენ. დამავთმეც კი კომისრებად გურულები ინიშნებოდენ, იგივე გურულები ქართველნი განგოს, სადაც მხოლოდ რამიშვილი ცენტრალისტების მცირე მოხველე იყო. ამნირივე სურათი იყო საქართველოში, იმგრეთში, მესხეთში, აღსაზეთში, ამ ურუელ მესხეთსა რასაკვირველია ადგილოვრივი პირობებისა, ხალხის ინტერესებმ სადა სხულისკვეთებისა არა გსმოდათ რა და არა იგდდენ რა. ამნირი მართვა-გამგეობა ხალხს დიდ სარალს აყენებდა. ადმინისტრატორს და ხალხს ურთი-გრთისა არა გსმდებოდა რა, ძალა-უნებურად იბადებოდა ურთი-გრთისადმი უნდოვლობა და სიმუღილი, რაც მენშევიკების ისედაც დგბატორ რეჟიმს უფრო უტრესდა სახელს ხალხში. რასაკვირველია ყოველივე ეს არც ჩვენი მენშევიკი გურუისა და არც რანირე გურული ხალხის დანაშაული არ იყო სრულიად. პირიქით, მენშევიკების უპირველესი და უდიდესი მსხვერპლი თვით გურია იყო, მაგრამ აგა უბრალდ სოლოდის ხალხსი როგორ გატკვეულიყო იმისთანა რთულ მოვლენაში, რომლის მიხვნი და შედგვი თვით ინტელიგენციისად გარგად არ გსმდებოდა? ამიტომ გურულ კომისარ-მოხელეთადმი სიმძლავლი ხალხმა მთელს გარდასუდ, ყოველ გურულსუდ გამდირანა. სოლო ვინატიგან ამოცხველეთ საქართველოში გურულს მკვრელისაგან და იმგრისაგან არ არჩევენ და დასავლეთ საქართველოს ერთი საერთო სახელით «იმგრეთით» ისგინიგნენ, ქართლ-კახეთმა თავისი სიმძლავლი მთელ დასავლეთ საქართველოსუდ გაავრცელა, მით უმეტეს, რომ გურუის გარდა დასავლეთ საქართველოს სხვა კუთხეთაგანაც აკვრი იყო ამოცხველეთ საქართველოში კომისარნი და მოხელე. იმა მამათა მორის სიმძლავლი, მუდელი, მტრება და მენშევიკებმა მათ მიერ ჩვენში დათგისი კლასობრივი გრძობის თგხლს პრევიციანათა მორის გრძობის თგხლიც დაუპატრეს. დიას, კიდევ ერთ სულ გს თგხლი ჩვენში მენშევიკების სელით დაითგას. მან უკვე გამდიდრ მსამიანი ნაყოფი და უარგხად მოხმამლავს მთელს საქართველოს, თუ ოდესმე გქმნეც ადსდგა ის სისტემა მმართველობისა, რომელიც მენშევიკებმა შექმნეს ჩვენი დამოუკიდებლობის დროს. მგ შევიკვრ ცენტრალისტ ფარტურად სამოქალაქო ომში მოჭყვევა. განა ამის დასამტკიცებლად საკმარისი საკუთები არ მოვგებოვგა?

დგბატორ ცენტრითგან ღრდვის მიდრეკილებამ საქართველოს მოვლენის დამოუკიდებლობის დროს მყისვე იჩინა თავი. ეს მოხდა ჯერ აღსაზეთში, სამცხეში და აჭარაში, გ.ო. იმ პრევიციანებში, რომელიც სამშობლდ ოსთან, ისტორიულ პირობების წყალვით, ნაკლებ იყო დაკავშირებული. ჩვენი ქველდის გს მსარენი საქართველოს სახელმწიფოს საჭეულობით შეგნდებოვგა? იყო გს ბრძობა სამშობლის წინააღმდეგ მიმართული? ვინც გარგად იგნდეს ამ აჯანყებათა სინამდვილეს, საკვებით დამეთანხმებმა, რომ ბრძობა მხოლოდ აქტანფო ცენტრალისტის წინააღმდეგ იყო მიმართული და ამ მამათა მორის სიხსლის გვრამი უმთავრესი დანაშაული მენშევიკურ ცენტრითგან წარგზავნილ კომისრებს, ოგნრად-ღებრნაროვრებს და გვარდიის უფროებს მთელვით. ეს მოხელეგნი, ეს ცენტრის აგნტები ბარბაროსულად განსწრელებდენ ცენტრის მიერ საბრძანგ რეფორმებს და ადგილობრივ მცხვრებთ თავსუდ ახვედენ მათთვის ყოველად მიუღებლ და გაუგებარ თეორიებს და კანონებს.

დიას, წემო-ადინიშნულ ამბლებათა მთავარი მიხვნი აჯანყებული პრევიციანების ქართული იდგისაგან დამორგება არა ყოფილა. მართალია წემოადინიშნულ პრევიციანების ისტორიულად მოწყვეტა ქრთული კულტურისაგან და გრევიწული შეგნების არტოვია ჰქმნიდენ სგპარტისტულ მიდრეკილების ნიადაგს. მაგრამ ამ მიდრეკილების დასუსტება და სახელად მოხბობა შესადლებლობა იყო დგგნტრალისტისათვის საშუალებით. საბოლოოდ ამ პრევიციანთა კულტურის ძირი მაინც ქართული იყო, უგნოვთის გავლენა კი საუკუნეთა მიერ მხოლოდ მისს სუდა-პირსუდ წარგებული. ადგილობრივი თავისუფლება, თვით-მმართველგა ძალიან ადრე დაუტრუნებოდა მათ სამშობლო კვრამ. საქართველოს პოლიტიკურ სხეულთან ამ პრევიციანთა მჭირად დაგავშირება შესალებელი იყო მხოლოდ ყველა მათ ადგილობრივ უფლებათა აღხარებით, ადგილობრივ მართვა-გამგეობის მათთვის გადგეგმით. ეს იყო ადგილოვრად საქირი პოლიტიკური ნამიჯი. დანარჩენს სვოლა, ურთი-ერთისადმი დასახლებება, გრევიკაპტობა, მწერლგა და სხვ. გააკვთებდა.

ახეთივე ამბლებში ადგილოვრად უნდა მომწდარიყო — ამის სიმტკიცე მრავალი იყო — საქართველოს სხვა პრევიციანებში. შეიწრებულნი გაუძლებდენ ცენტრის დგბატონებში, სანამ მათ ამისათვის ერდენული მთლიანობის შეგნება ყყოფდებოდა. საქმე მხოლოდ ერდენულ შეგნებისა და მთმინების მორის არსებულ პრევიციანსუდ იყო დამოკიდებული. სოლო ჩვენში არც შეგნება და არც მთმინება განუსახლებელი არ გახლდა და არც სხვაგან სადმე არსებობს. საუბედურად ეს ახგა, მეტადრე ჩვენ ქვეყანაში, რომლის ეროვნული შეგნების განმტკიცებისათვის კიდევ სან-გრძობი კულტურულ სახელმწიფოებრივი შემოქმედება საქირი.

მაგრამ არც ის უნდა გვეგონოს, რომ გურიელების ამდებობა და აჯანყებები ცენტრის წინააღმდეგ მხოლოდ შელასულ პრევიციანულ თავმოყვარებას და მოხელეთა უსამართლობას წარმოუგვასთ. არა, ამ მოვლენის მიხვნი უფრო დრმა იყო. სმირად მოვლენათა მხოლოდ გარეგანი მსარე სხანს სოლო და მათი მთავარი, ძირითადი მიხვნი კი მწელი მისხვნიობა. ახვეე მოხდა ჩვენში: პრევიციანული უკმაყოფილება ცენტრისადმი ჯინაზობა და კუთხურ ევიონშს დააბრალეს. ნამდვილად ეს გამოცხადდა ჩვენი ერის უდიდესი და უბუნებოვრესი მისწრაფება. ეს იყო ქართველი ხალხის კულტურისა და გენიის ინსტინქტი თავდადვისა მომავლიდ ცენტრალისტის წინააღმდეგ. ჩვენი ხალხის უნარს, ნიჭს, შემოქმედებით ძალას არა სურდა ცენტრალისტის ბრტყალებში ამხდომდებოდა სული. ადგილობრივი, პრევიცი-

ციალური ნიჭი, ჯენა, ენერჯია ემბდა გასაქანს, საჭიროდ ახ-
პარესს, რემელებს მას უსაბუბო მენშევიკების ჩლუნგი გენ-
ტრალიზმი ჩლუნგ-გენებიანი კომისიების ხელით.

შემოდგა ვსთქვით და აქვე ვიმეორებთ, რომ ქართული
კულტურა, გივილიზაცია, ჩვენი მთელი ეროვნული ძალა სინ-
თენია ჩვენ პრეზინციატა გენებისა და ნიჭის მრავალ-ფერო-
ვნებისა. ეს მრავალ-ფეროვნება ჩვენი დიდი სიმდიდრეა, დი-
დი საუნჯე, ეროვნული კულტურის, ენის, ხელოვნების უდი-
დესი მასაზრდელები წყარო. საჭიროა ეს მოვლენა სახელ-
მწიფდმ, მინაგა. მა პოლიტიკამ რაციონალურად გამოიყენოს
და ეროვნული ხელიერ-ნივითიერი სიმდიდრის დაუმრე-
ტელ წყაროდ აქციოს. ამამა უმთავრესად ამდგანა კანონ-
მდებლობისა და მმართველობის ხელოვნებისა. ჩვენ პოლი-
ტიკოსთა ნიჭმა სწორედ ამ ხელოვნობა უნდა იხილოს თავი.

რასაკვირველია ყველივით ამას ვერ შესძლებს ის კლასი-
ბრივი სახელმწიფო, რომელიც ჩვენ სოციალისტებს და დე-
მორატებს სურსთ მოაწყონ საქართველოში. ამ დიდი მიწე-
ბის განსაზრცილეკლად საკუბით ალტურვილი იქმნება
მხლოდ თ. კვირვული ეროვნული სახელმწიფო, დეცენტრ-
ლისტური სისტემის საშუალებით ეროვნული სახელმწიფო
თან-და-თან უფრო მჭიდრედ შეაკავშირებს ქართველ ხალხს
ერთი მძლავრი ეროვნული იდეით, ერთ ეროვნულ კერად.
ცენტრალისტური სისტემა კი სწორედ საწინააღმდეგოდ შედგ-
ვებს მიაწევს, ცენტრის ხათავები ჩლუნგი სოციალ-დემოკ-
რატევი კი არა, მაღალი ნიჭით დაჯილდოვებული პარტი-
ტებიც რომ იყვნენ. ეს იმიტომ, რომ ცენტრალიზმი თავის-თა-
ვად მავნეა, როგორც სისტემა საქართველოს მსგავსს ქვეყ-
ანაში. ქართველ მეფეებს კარგად ესმდათ ეს და ამიტომ არც
კი უცდათ ცენტრალისტური მმართველობის შემოღება.

რედებსაც ჩვენ აღვიარებთ საქართველოში დეცენტრალის-
ტურ სისტემის შექმნის საჭიროებას, არგუმენტად გარდა
ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობისა სხვა ქვეყნების მაგალითები-
ც გვაქვს. არსებობს მთელი რივი ქვეყნებისა, სადაც დე-
ცენტრალისტურმა სისტემამ საუკეთესოდ ნაყოფი გამოიღო.
სამი მაგალითის მოყვანაც საკმარისია:

1. იტალია. ყველამ უწყის, რომ მსოფლიოდ ისტორი-
აში აღორძინების ხანა უდიდესი მოვლენაა. ეს მრწინგაღ
ხანა ქრისტიანობასთან ერთად ევროპის გივილიზაციას
საუბრავად დავად. ხოლო აღორძინება იტალიაში ჩაისახა,
განვითარდა და იქვე მიიღო თავისი დასრულებული სახე.
მხლოდ შემდეგ მოვიდა იგი მთელს ევროპას და მისი
ცხოვრების ყოველ დარგში, გთიურში, პოლიტიკურში და
მეცნიერულში შეიტანა განახლება, აღორძინება და ახალი
ხელი. ხოლო დღეს ყველა მკვლევარნი—მეცნიერნი, ხელო-
ვნების ისტორიკოსნი, ისტორიკოსნი—ერთხმად ამტკიცე-
ბენ, რომ აღორძინების ხანა იტალიაში შესაძლებელ ჰყო
მხლოდ პატარა სახელმწიფოების არსებობამ. იტალია რომ
ცენტრალისტური დესპოტიზმის ხელში ყლილიყო, აღორ-
ძინება დღის ხინათლგ ვერ იხილავდა.

პატარა სახელმწიფოთა არსებობამ იტალიის ყოველი
კუთხის მცხოვრებთა საშუალება მისცა მათი ინდივიდუალური
ნიჭი, გენია თავისებურად განვითარეკათ და მოხასლე-
ბის ფართე მახსებს კულტურულ შემოქმედებაში უფრო
აქტიური და პირდაპირი მონაწილეობა მიეღო. ამნირად
იტალიის გივილიზაცია, და ნაწილობრივ მთელი ევროპისაც,
მისმა პატარა კულტურულმა ცენტრებმა შექმნეს.

2. შვეიცარია. პატარა შვეიცარიამ, 3 მილიონ ნახე-
ვარ მცხოვრებით, უდიდესი პრეზინციის განსაზრცილეა. დღეს
ეს პატარა ქვეყანა ევროპაში, და მთელს მსოფლიოდმაც,
გივილიზაციის და კულტურის სამაგალით ქვეყნად ითვ-
ლება. ხოლო, უფავა, რომ შვეიცარიამ ამ შედეგებს დეც-
ენტრალისაციის წყალობით მიანწია. შვეიცარიაშიც მსო-
ფლიო იმავე მიწებისა აისხნება, როგორც სხვა დეცენტრ-
ლისტურ ქვეყნებში: ადგილობრივ თავისუფლების მქონე
კანტონები თავისუფლად განვითარდენ და ყველგანშიც
დიდი კულტურული ცენტრნი.

ცენტრალისტური სისტემის წყალობით ცენტრის მიერ
პრეზინციალურ შემოქმედების მთანთქმანდება არა მხოლოდ
პოლიტიკურ სფეროში, არამედ კულტურულშიც: ხელოვნ-
ებაში, ლიტერატურაში, მეცნიერებაში და სხვა.

შვეიცარიაში კანტონალურმა სისტემამ ისეთი ძლიერი
კულტურული ნაყოფი გამოიღო, რომ მწელია დღეს თქმა,
რომელიც კანტონი უფრო კულტურულანია, უფრო მდიდარი,
და რომელი უფრო მდგომარეულად მოწყობილი. ასეთია
შვეიცარიის პატარა მხარეში პოლიტიკური ორგანიზაციისა და
ქვეყნის ბუნებრივ და ისტორიულ პირობათა შორის დამყ-
არებული მართლიანობა. ხოლო რედებსაც შვეიცარიას ვადარებთ
საქართველოს. უნდა აღვნიშნოთ, რომ დეცენტრალისტურ
სისტემას ჩვენში უფრო დიდი ნიადაგი აქვს, ვიდრე შვეი-
ცარიაში. მართალია, ამ უკანასკნელში კანტონალური სის-
ტემა წამოვიდა მის ეთნიურ და ისტორიულ პირობეგითაგან,
მაგრამ გეოგრაფიული პირობევი უფრო ნაკლებად უწყობს
ხელს შვეიცარიის დეცენტრალისაციის ხ, რათაგან გეოგრაფიულ-
ტავრად უფრო არაა მეტად გრთვარდებიანი ქვეყანაა.
საქართველოში კი, გარდა ეთნიურ და ისტორიულ პირობე-
გისა, გეოგრაფიული დიდი მრავალფეროვნება უწყობს
ხელს კანტონალურ სისტემის შემოღებას.

გერმანია. გერმანია დეცენტრალისტური სისტემის
უდიდესი მაგალითია. ეს ქვეყანა შეხდგება რამდენიმე
კანტონიურ სახელმწიფოსაგან. ეს სისტემა დიდ ახა-
რებს და საშუალებას აძლევს ადგილობრივ შემოქმედების
და ინიციატივის საქმეს. გერმანიის 24 უნივერსიტეტი ერთი
მეორესედა ბრწყინვალეა, ერთი მეორის მჯავი. პატარა ქა-

ლაქ ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტი ისეთივე დირსებისაა.
როგორც ხარასტო ქალაქისა, ან ლაიპციგისა. ამავე წარმატ-
ბის ხურათს ვხვდავთ გერმანიის ცხოვრების ყოველ დარგში:
წარმებაში, გატრეკაში, სამხედრო საქმეში, მიწადამქმედ-
ებაში, ხელოვნებაში, ჰიგიენაში და სხვა. ყოველივე ეს, გარდა
რასიულ და გთნიურ თვისებებისა, დეცენტრალისტური სიმ-
ტემის შედეგად არის. იგივე გერმანელი ერი მთელი თავისი
გსვრებით, ნიჭით და შემოქმედებით უნართი ცენტრალის-
ტურ სისტემაში ვერდგა მიაწევდა განვითარების ასეთს
მაღალ ხარისხს.

მე მხოლოდ მოკლე ვახები შემოდ აღნიშნულ სამ სა-
ხელმწიფოდ, თუმა მათი წყობილების შესახებ ბევრის თქმა
შესაძლებელი და მათი ცხოვრებითაგან კიდევ ბევრი რამ არის
ჩვენივის ყურად საღები და მნიშვნელოვანი.

დასკვნა:

დიდი შეცდომა იქმნება, რომ ვგვიღვს, ვითამც საქარ-
ველც მთლიანდგა მხოლოდ ცენტრალისმით იყო შესაძლე-
ბელი. შემოდ აღწერილი პირობები საქართველოში ცენტრ-
ლისტურ წყობილებას ჯერ კიდევ მავნებელ ჰყოფს. ცენტრ-
ლისტური სისტემა, როგორც უნდა და ეროვნულ ნიადაგს მდ-
კლებული, საქართველოსა და ქართველ ერის ერთობას ვი-
ვერ განამტკიცებს, არამედ სწორედ წინააღმდეგს წარმომებს:
საქართველს პრეზინციებში გაჩნდება სეპარატიზმი, ქვეყ-
ნას ჰირად სამოქალაქე დმი მოვლენიკა!

მხოლოდ ეროვნული სახელმწიფო დეცენტრალისტური
სისტემით შექმნის და განამტკიცებს ეროვნულ მთლიანობას.
ეს იმიტომ, რომ ეროვნულ სა ხელმწიფოში ყოველი კუთხე
მდიობებს სამუალებას, თვისნი ადგილობრივი საქმეში
საკუთარ ისტორიულ, კუთხურ ტრადიციების დაგვარად გა-
ნავს, ადგილობრივ პირობებს და მდგომარეობას შეუძლავს
საკუთარ ადამიურედ დამყარებული კანონმდებლობა; რომ
ყოველ კუთხეს შესაძლებლობა იქმნება თავისუფალი კულ-
ტურული განვითარებისა მის ინდივიდუალურ თვისებათა
შენარჩუნებითა და გაფაქივით.

ამნირი წყობილება, დამყარებული ეროვნულ ხინამდვი-
ლეზე, ჩვენი ქვეყნის ყოველ კუთხეში განანდევლებს სა-
ერთად სახელმწიფოებადმი ინტერესს, მჭიდრე კავშირით
შეჭვრავს მთელს საქართველოს, განამდიკრებს ეროვნულ
კულტურას მნიშვნელოვანი კულტურული ცენტრების მქ-
კმით, მოძრავ-ჰყოფს ერის ყოველ შემოქმედელ ძალას, ყო-
ველ ნიჭსა და უნარს.

მხოლოდ ასეთი წყობილება, დამყარებული მკვიდრ
ეროვნულ ნიადაგზე, წარმომდბილი თვით გრის წიაღითგან,
შეიძლება იყოს დასახულ დიდ მიწანთა განმანდრცილეგბე-
ლი, მხოლოდ იგი შესძლებს ანგარიში გაუქიოს ყოველ კუთ-
ხეს, საქართველოს ყოველ ეთნიურ ნაწილს და ყოველი
მათგანის ინტერესს ისე მათავსებს პოლიტიკურ სისტემაში,
რომ ერთს მლორებაგან არა ევრც რა და ყველა მათ შორის
საუკუნოდ გა მტკიცდეს როგორც კავშირით სულიერთი გრთ-
ბისა, ისე შეგნება საერთოდ ნიუთოდ ინტერესთა დავებისა.
მხოლოდ დეცენტრალ ისტურ სისტემაზეა აგებული ეროვნული
სახელმწიფო შესძლებს საქართველო ერთ ძლიერ ეროვნულ
ორგანიზმად გამოქვედოს.

ლუი კერესელიძე.

საქმიანი პარლამენტი.

ევროპაში უკვე დიდი ხანია რაც გამოაშკარავდა, რომ დე-
მოკრატიულ სისტემაზედ აგებული პარლამენტები საქმიანობის
ნიადაგს მოკლებულნი არიან და წმინდა პოლიტიკურ დაწესე-
ბულებას წარმოადგენენ; რომ ამ პარლამენტებში უფრო ცუდ
ლაყბობასა და პარტიულ ქიშპობას აქვს ადგილი, ვიდრე საქ-
მიანობას და დადებით შემზობას. დემოკრატიული პარლ-
მენტის ეს ნაკლი უფრო ცხადად მსოფლიო ომის შემდეგ გამო-
ჩნდა, როდესაც დაზარალებულ ევროპას აღდგენა დასჭირდა.
ამ რთულ და დიდ საქმეში პარლამენტები არამც თუ მონაწი-
ლეობას ვერ იღებენ, არამედ ისედაც დაქვეითებულ ცხოვრე-
ბას ნამდვილ დამარღვეველ ფაქტორებად მოვლენენ. პარლ-
მენტს წმინდა პოლიტიკური დაწესებულების ხსიათს და პარ-
ტიათა შორის ბრძოლის ასპარეზის სახეს თვით დემოკრატიუ-
ლი წარმომადგენლობის და არჩევნების პრინცივი აძლევს.
წარმოშობილი ყალბ და მავნე პრინციპისაგან, დემოკ-
რატიული პარლ-მენტი ცხოვრების მავნე მოვლენაა. ამას
კარგად ჰხედავს ევროპა და ეძებს ახალ გზებს, პოლიტ.
ორგანიზაციის ახალ პრინციპებს.

თუ დემოკრატიული პარლამენტი ევროპისათვის მავნეა,
საქართველოსათვის ის ნამდვილი დამანგრეველი ფაქტორი იქმ-
ნება. ეს, სხვათა შორის, შემდეგი მოსაზრებითაც: ევროპაში
პოლიტ. პარტიებს, რა ნუნსისაც არ უნდა იყვნენ იგინი,
ვარა პარტიული ეგოიზმისა გატრიოტული და სახელმწიფო-
ებრივი შეგნებაც აქვსთ. ეს მოვლენა იქ ერთნაირ წონასწორო-
ბას ჰქმნის დემოკრატიზმის მავნელობისა და ეროვნულ-სახელმ-
წიფოებრივ შეგნების შორის. სულ სხვა მდგომარეობა ჩვენ
ქვეყანაში. საქართველოში სახელმწიფოებრივი შეგნება, შეგ-
ნება სახელმწიფოებრივ შემოქმედების საჭიროებისა, თვით
შემეცნებაც კი სახელმწიფოზედ მხოლოდ წარმოშობის

პროცესშია. თვით ჩვენს უმადლესს ინტელლიგენციასაც კი,
გონებრივ შვილს დემოკრატიურ პოლიტიკურ აზროვნებისა,
ჯერ ეს შეგნება არა აქვს და კიდევ დიდი ხანი ვაფიქროს, სანამ
ქართველი ხალხი ამ სახელმწიფოებრივი შეგნებით იქმნება
განსუკვალული. სახელმწიფოებრივი შემოქმედება, აღმწინებ-
ლობა საქართველოში ჯერ კიდევ პარტიულ ბრძოლად მიაჩ-
ნიათ, რის მაგალითს თვით პოლიტიკური პარტიები აძლევენ
და ამ პარტიულ სულისკვეთების და კლასობრივ ბრძოლის
ნიადაგზედ ზრდიან და ჰქმნიან ჩვენი ხალხის პოლიტიკურ
აზროვნებას.

რასაკვირველია დემოკრატიულ, ე. ი. პარტიულ წარმომ-
დგენლობის ნიადაგზედ აგებულ პარლამენტში ჩვენი პარტიები
და მისი ქურუმნი თავისი სულით და ბუნებით მივლენ და მას
პარტიული ბრძოლის ისეთ მოედნად გადააქვენენ, რომელიც
მთელ ქართველ ხალხს განუწყვეტელ სამოქალაქე ომების
ქაოსში გახვევენ. ქართულ პოლიტ. პარტიებს თვით მათი
წარმოშობის წყაროთგან აქვსთ თან დაყოლილი და ბუნებად
ქნეული ანტისახელმწიფოებრივი ხსიათი. ეს, სხვათა შორის,
იმიტომ, რომ იგინი არც საქართველოს სახელმწიფოს წიაღით-
გან წარმოშობილან, არც საქართველოს დამოუკიდებლობის
ე. ი. მისი სახელმწიფოს აღდგენის იდეოლოგიითგან. პირიქით:
ჩვენი პოლიტ. პარტიები იშვენ საქართველოს მტრის პოლი-
ტიკურ ვითარების ნიადაგზედ, მისი აზროვნების და ფსიქოლო-
გიის სფეროში, პარტიულ ბრძოლათა სტიქიონში. პოლიტი-
კურ ბელადებსაც, აღზრდილთ პარტიათა ფსიქოლოგიურ-
გონებრივ ატმოსფეროში, საკუთარ პარტიათა სულისკვეთება
ამოძრავებსთ. მათი სახელმწიფოებრივი შემოქმედება პარტი-
ული ბატონობისათვის, მინისტრობისათვის ბრძოლა და სხვა
არაფერი.

აქეთგან ცხადია, თუ რა ხსიათს მიიღებს მომავალი
დამოუკიდებელი საქართველოს პარლამენტი, თუ ის იმავე
დემოკრატ. ნიადაგზედ დავამყარეთ, როგორცდაც იყო დამყ-
არებული ჩვენი დამფუძნებელი კრება. სხვა არა იყოს რა, განა
ეს უკანასკნელი საქმარისი მაგალითი არაა იმისი, თუ როგორ
ესმისთ ქართველ პოლიტ. პარტიებს პარლამენტის როლი? განა
ყველამ საქმარისად არ დაინახა, რომ დამფუძნებელი კრება
მხოლოდ მენშევიკების პარტიის ინტერესების დამცველი ბიუ-
როკრატიული დაწესებულება იყო და სხვა არაფერი? რომ იქ
მენშევიკების დებუტატები მენშევიკურ პარტიის ცენტრალურ
კომიტეტის მიერ მხოლოდ დაქირავებულ «ჩინოვნიკებს»
როლს ადასრულებდნენ? ამან ერთხელ უკვე დაღუპა ჩვენი ქვე-
ყანა და, თუ განმეორდა მაშინდელი მდგომარეობა, ხელ-ახლად
და უარესად, ალბად საბოლოოდ, დაღუპავს მას. ეს განსაც-
დელი ქართველ ხალხს უნდა ავაშორით. ხოლო თუ ჩვენ ვიცით,
რაც არ გვიინდა და რაც მავნეა ჩვენი ხალხისათვის, ისიც ვიცით,
რაც გვიინდა და რაც არის მისთვის სასარგებლო. პოლიტიკაში
ამნირი ცოდნა და ნების ყოყა გადამწყვეტნი არიან. თუ ჩვენ
უარ-გვყოფთ პარტიულ პარლამენტს, უსაქმურს და წმინდა
პოლიტიკურს, ეს იმიტომ, რომ მის ადგილას უნდა ავაგოთ
საქმიანი პარლამენტი, რომელშიც წარმოდგენილი იქმნება
ჩვენი ხალხის რეალური ინტერესები. და ეს პარლამენტი დამყ-
არებული იქმნება არა პარტიულ არჩევნებზედ, როგორც ეს
ჩვენ სოციალისტებს და დემოკრატებსა სურთ, არამედ ხალხურ
არჩევნებზედ. პარლამენტი უნდა იყოს ხალხისათვის და მის ინ-
ტერესებს უნდა ეგუებოდეს, და არე პარტიისათვის. როდესაც
ჩვენ დამოუკიდებლობისათვის ვიბრძვით, იმნაირ ქართულ სა-
ხელმწიფოს აღშენება გვწადია, რომელშიაც ჩვენი ერი შესძ-
ლებს მშვიდობიან ცხოვრებას და მაშასადამე განვითარებას,
წარმატებას. ვინაითგან პოგორესის, ცივილიზაციის მიწწევა,
განხორციელება იმ მიზანთა, რომელთ ჩვენ ვისახავთ, ე. ი. სა-
ქართველოს კულტურული აყვავება და პოლიტიკური ძლიე-
რება მხოლოდ მშვიდობიან და უფლებრივ სახელმწიფოში
არაინ შესაძლებელი. ამნაირ სახელმწიფოს დემოკრატიული,
ე. ი. წმინდა პოლიტ. და პარტიული ხსიათის პარლამენტი ვერ
შექმნის, არამედ ხალხური ანუ რეალური წარმომადგენლო-
ბის და რეალური არჩევნების პრინციპითგან წარმოშობილი.

საქმიანი პარლამენტი.

დღეს საქართველო ნივითიერად თუ სულიერად უკიდურესად
დანგრეულია. ამას აღმაშენებლობა სჭირდება. მომავალი და-
მოუკიდებელი საქართველოს პარლამენტის და მთავრობის
უპირველესი საზრუნავი უნდა იყოს:

1) საქართველოში არსებულ ყველა ჯაობების ამოშრობა,
სასმელი წყლის გაყვანის საუკეთესო სისტემის შექმნა, რათა
მოსპოს ჰები, რომელიც ჯაობებთან ერთად მალარიის ნამდვი-
ლი ბუდეებია. ეს აუცილებელია ჩვენი ხალხის ჯანმრთელო-
ბისათვის და, მაშასადამე, განმრავლებისათვის. არ უნდა დავი-
ვიწყოთ, რომ საქართველოს მომავალი სავსებით დამოკიდებუ-
ლია ქართველი ხალხის მრავალ-რიცხოვნებისაგან.

2) საქართველოს ნივითიერი აღორძინება და წარმატება: სა-
სოფლო მეურნეობის რაციონალიზაცია, მრეწველობის შექმნა,

ვაკრობის განვითარება, მანძილის დამუშავება, გზების და რკინის გზების გაყვანა. სულთერი გაჯანსაღება ქართველი ხალხისა, რომლის ცხოვრება უნდა დამყარდეს ყველა ცივილიზაციითა უდიდეს და გარდუვალ საფუძვლებზედ: სარწმუნოებაზედ, პატრიოტიზმზედ, ოჯახზედ, კარგ ტრადიციებზედ და სახელოვან წინაპართა კულტურად, ე. ი. უნდა შეიქმნეს ის, რასაც ჩვენ ვუწოდებთ ეროვნულ დისციპლინას: ქართველი მოქალაქე უნდა აღიზარდოს ეროვნული ანუ სოციალური ზნეობის პრინციპებზედ. მხოლოდ ამანიადა და ამნაირი ეროვნული დისციპლინით აღზარდილი პიროვნება შეიძლება იყოს სახელმწიფოებრივ შემოქმედების აქტიურ და დადებით ფაქტორად, მხოლოდ ამნაირი პიროვნება იქნება ერის სასარგებლო წევრი და ეროვნულ სხეულთან ძლიერი სულიერი კავშირით დაკავშირებული. ჩვენ გვინდა ქართველი ერის წარმატებისა და ძლიერების გზაზედ დადგეს და ამიტომ აუცილებელია ეროვნულ დისციპლინის შექმნა, რათგან, როგორც ერთხმად ამბობენ ყველა მეცნიერი სოციალოგები და ისტორიკოსები, ისტორიაში არ მოიპოვება არც ერთი მაგალითი, რომ რომელიმე ხალხს უდიდესი ძლიერება და კანონთა უპატივისცემოდ ცივილიზაციისთვის მიეწიოს.

ან უნდა ყოველივე ზემო აღნიშნული განვანობრივად, ან და საქართველო აღმოსავლეთის რომელიმე პატარა ერისა მებრ არარაობისაგან დავე ვერ დაიხსნის.

ხოლო ეს დიდი შემოქმედება ეროვნულ ყველა ძალთა დაკომპლექსად, ყველა რჩეულთა ამოძრავებლად საქიროებს, ე. ი. ეს მოითხოვს საქმიანობას ქართველი ხალხის ყველა ელემენტებისაგან, მისი ყოველი წრისაგან, და ამ საქმიანობის მაგალითი უპირველესად პარლამენტი უნდა იყოს. პარლამენტი უნდა იყოს ქართველი ხალხის რეალურ ინტერესთა სინთეზის შემქმნელი და მისი შემოქმედების გამარტივებელი, მისი შრომის ორგანიზატორი.

ეროვნული სახელმწიფოს გარლამენტი, ავტოული ხალხურ წარმომადგენლობაზედ, მანდატური ქართველი ხალხის რეალურ ინტერესებისა, წარმოშობილი საქმიანობის და ინტერესების ნიადაგზედ, ბუნებრივად იქონიებს საქმიანობის ხასიათს. ამნაირი პარლამენტის წევრები, — დეპუტატები, თვით წარმომადგენელნი განსაზღვრულ, კონკრეტულ ინტერესთა და თვითვე დანტერესებულნი, რასაკვირველია საქმიანობისა და შემოქმედების წრითგან არ გამოვლენ და პარტიული პოლიტიკისათვის დროს არ დაჰკარგავენ.

ეროვნულ საქმიან პარლამენტში წარმოდგენილი იქნება არა მხოლოდ ეროვნულ ინტერესთა სხვა და სხვა დარგები, არამედ საქართველოს პრეზიდენტისა განსაკუთრებული ინტერესებიც. მაგრამ ამას შეეხებო შემდეგ წერილებში, როდესაც დეცენტრალისტურ საქართველოს პარლამენტის ორგანიზაციანედ ვისაუბრებ.

სოლომონ მაკაეარიანი.

რუსეთი და საქართველო

წერილი მეხამე.

იმ მუდმივ დიქში, რომელიც რუსეთმა დაიწყო გაგებაში, ქართველი ელენეზება საქონლით გეგარანდებდა დაჰყავდათ. აი რასა სწუნს, სხვათა შორის, თავის მოვლენებში ფრანგის პოდ-პოლკოვნიკი როტიერ (rottier) ახალციხის დემის ამბავთა შესახებ. ეს ფრანგი რუსის სამხატურში იყო და ამ დროს გაგებაში იყო გამოვლენილი დავალებებით.

„უმეტესი ნაწილი შესამდგლ საქონლისა, რიცხვით სუთი ათასი, ქართველების საკუთრება, იქ(ე. ი. ახალციხისათა) დაიხრდა. ეამმა (1) იხინა თავი ჯარში და ამნაირად შემოტანილ იქმნა საქართველოში, სადაც იგი აქამდე ხალხს მუსხს ავლებს...“ (1)

თუ მხოლოდ ახალციხის ბრძოლებში გაყვდა სუთი ათასი სული საქონლით, მაშ რამდენი უნდა გამწყდარიყო, როდესაც შუა სამთარში მიერეკვებოდენ ათასობით ურუმებს განჯამდე, კასპის სღვამდე, ერევნამდე და ღმალეთამდე. მაგრამ საქონელს ვინდა ხინოდა, როდესაც მკურნეთა მეთოდით რიცხვიც კი გოცხალი ვერ ბრუნდებოდა ხალხში. ამიტომაც იგივე პოდ-პოლკოვნიკი როტიერ ერთ თავის მღწსნეუკაში ქართველებზედ სწუნს იმპერატორს:

„... ეს ხალხი გაბრახებულია ჩვენსედა...“ (2)

იმერეთის ხალხი, აღმდგომი რუსების საქონლით, დგლგობის დგლგობისაზედ უკსაინის მთავრობას და სწუნს: „დიდი ხანი ვიყავით ურუმუნოების ხელში, დიდი ტანჯვა და ვაგბა გამვიარეთ მათგან, მაგრამ იხინი ჩვენს მღლ-სიგეს არ ენებოდენ. ჩვენ ქრისტიანები ვართ, დავიგავით სარწმუნოება... ჩვენს წესილს საწვარი აღარ აქვს, როცა ვხედავთ, თუ როგორ სურავენ ჩვენ წმინდა საყდრებს, უადვილად სტვეპენ ჩვენ სამღვდელეობას, ან როცა ჩვენ ვგართმევენ ჩვენ მამა-პაპულ მამულებს.“

აი თვით იმერეთის მეფის ხოლომდის წვრდილი ღერ.

1) რუსის ჯარმა შემოიტანა საქართველოში ეამი, რომელიც რამდენიმე წელიწადს მძვინვარებდა და რომელმაც ათასობით ადამიანი იმსხვერპლა. ამასვე ამავე თავში ვიდევ გვექნება საუბარი. ამ ეამიანდას იხსენიებს პოდ-პოლკოვნიკი როტიერ. ის. აქტები. ტ. 5 გვ. 965.
2) აქტები: ტ. 5. გვ. 980-981.

გუდვირთან მიწრდილი: „ოქვენი ბრწყინვალეობის პარტიკული წერილი მივიღე, რომელშიც მან. რეგო, ვითომც ჩემი ქუთაისის სახსლე გამინთავისუფლეთ. გაკვირვებული ვარ, ვინაიდან რა გაანთავისუფლეთ, როდესაც ჩემი სახსლე აღარ არსებობს? უშირედ განვიცნადეთ წერილივით, რომ ჩემი ქუთაისის სასეფო სახსლე თქვენი ჯარების მიერ საძირკვლამდის დანგრეულია. ჩემ სახსლეში თქვენ ჯარს საყვარლები შეყავდა და ეს საყვარლები თავადიშვილების მხამასხუ-რენი იყვნენ, რომელთაც თქვენი ჯარი გაიტაცებს ხლმე. რამდენი ხანია წერთ, რომ თქვენმა ჯარმა მე, მეფეს, სამოკვლამდის დამინტია სახსლე, წამართვა ქალაქი, და მე სამართალი ვგრა ვბოვებ: კმს სიძეს და უპირველეს თავადს დავით წულუკიძეს ხლდათეგმა თავი გაუტრესეს, გალახეს და მიწაზე თემბით ათრიეს (1).“

თუ ქუთაისში მეფის სახსლეს და თბილისში ტარტის მეტკვიდრისას ანგრევდენ რუსები და ამ საქციელის წინააღმდეგ დაზარალებულნი ვგრავითარ სამართალს ვერ პოვდებდენ, ადვილი წარმხადგენია რას უწამდენ და რა დაუნდებლად მოეპყრებოდენ ეს ჩრდილოეთის გელურები უბრალე მკვიდრს.

გატრინიშვილა დავითმა მკრად ხერთოულ და მნიშვნელოვან საბუთებს მოუყარა თავი შესახებ რუსების დამკვიდრებისა კავკასიაში. უადვილესი გამო აქ მხოლოდ ორიოდ ნაწყვეტის მდყვანა შემოძლია დავითის მვირფასი ნაწერებითგან. აი ერთი მათგანი, სადაც დავითი აღვიწერს კასეთის უბრედურებას ვრთმდრწმუნე რის სელო: „წელსა ამასვე 1811, ქ-ს უთ, გამხგვალეს ტრმასივი და წარწავნეს მარკიზი პულერი (2), იტალიელი, დიანარალი-ლეიტენანტი, ავისტომი; ვგი ელაში რა გვარადგა თვალთა, ვგრეთვე სულთა და მქმედებითა. მამინ იყო მკვირვება დიდი ქართველთა ზედან მარკიზისაგან, ვსრეთ: ართმევიდანი ხშირად ურემთა და ხართა სახმარად მხედრებისა, რომელ კინდა დაჰმთათ ხარი ხოფელთა შინა. ვგრეთვე ზადე განივლიდიან რუსნი, ამკვირვებიან ხოფელთა გმითა, ტანებითა და რთმევითა თვინიერ თვითნისა, და იყო ესრეთა სიყმილი (მიშმილი), რომელ კადი პური იყო ექვს მინათულადა თეიტს ფულად. მამინ მარკიზმან უბრძანა წარსულისა ორი წლი-სა პურისა მღვრევაი სურსათისა კასთაგან, ვინაიდან სიმგრობისა გამო მოხალისისა ვერ მალეგეთ მიგებაი, და ბრძანა ყოველსავე ხოფელსა გვსტევივისა ჩაყრევაი, — ორასისა და სამასისა თითო ხოფელთა, და სადაცა მივიდოდიან, იყო ვაგბაი მათ ზედან შით, რამეთუ სემდეიან დედა-კავთაგა, და ხელთა ჰვიდებდიან, და ართმევიდანი ბურთა ძალითა. თუმცა და კასნი ვვედრე ბოდიან რომელ მიიღენ ნაველად პურისა ექვსი მინათული კედში და რომელთა არა აქედით თეთრი, მამინ მე და ასულთა თვისთა აღევდიან, ვარნა უქმ იყვს ვედრებაი მათი, და იყო ვალალები ვრთა მღრის. ვარნა სხვათაგა ბორტ-მქმევიებათა შორის ესეცა ჰქმნენ, რომელ თთანგის მთვრალთა ოფიგერთა შეიპყრეს დედა-კავი და სამელსა შინა შთასხეს ძაბრითა ღვინო (3).“

საკვირდ მამარნია აქ რუსების ავასკაობის შესახებ ვრთმდრ პურის ალ. კავკასიის ასრთი მღვიყვან (4): „სოვიერთა პოლკები იმისთანა სატიკეს თვითნებობას და თავსედავას იხენდენ, რომ სრულიად გაანადგურეს და მოაღზრეს ხოფლები, სადაც ბინას ხედბდენ. განა მარტო ის ხოფლები, ასლ-მასლო ხოფლებიც თავს იგავდენ ვაინავრებულ პოლკებისაგან. საკუთრება აღარა მერჩათა რა გაღრებულ და გატილებულ ხოფლებს. მკვიდრთა ღვინო, პოლკან-პოლებს, ღრინველს და საქონელს, ცხენსა და ურუმებს ისე სმარბდენენ, როგორც მიღისურუმდენენ. ყაზარუმების გასათბოვად ვვანსუმების ღობეებს არდ-ვევდენ და სწავდენენ. ამკარად, დაუსკლად იქცოდენენ. დამძლეული და დამტუქსავი არავინ იყო. რომ ყივილათ, უარესი დღე დაადგებოდათ: სემდნენ, დახჯიდნენ და დავმქტრებოდნენ: ეგ თუ გტრა, მაშ ანა იცოდეთ, შემდეგ უქველეს დღეს დაგყართო.“

აი რა მოწსენება მთავრობას სოფ. ბოდეის-სევის მცხოვრებლებმა: „...გამეტი წლის განმავლობაში, რაც ხელმწიფემ დიონი გავეხრდა მთავრობებისა, სული ამოგუნდა უსამართლობამ-ამგვარი უღონობა და უმეურთობა არ გამოვივდითა ლეკთა, ყიზილბაშთა და ოსმანთა გატრინების დროსაც ვი. ვითმენდით, ვიტანდით თავზე მოვლენილ ჭირსა, რადგან ვერთულოვას დიდი მივევით ხელმწიფესა. აგრამ როდესაც ხელიდან ცვლები წავგვივარდეს, ველა მოვითმინეთ და ავიშალენით. რუსებმა მცხრაგეს ცელი ჰინობადავით, ღორი კვირა ჰყავდათ გოდებისხევი და შემდეგ დათ-სოვეს. ბადაშვილს და სობაშვილსაც წართვეს ცვლები. თითო კვირა ჰყავდათ თავისას და შემდეგ დაითხრეს. ცვლთა გაუპარტურება და ნამუსის ასდა საკუთარის თვალთ იხილეს ამ უბედურება. კანონი სედაწიფისა ისეთია რომ თუ მამაკაცი რასმე დაამამებს, სს ცლიც დამნაშავეს უნდა ხადანდეს. ამის მაგიერ წავლენ ვ...“

1) აქტები: ტ. III. გვ. 161. ეს წერილი დაწერილდა 11 ივნისს 1808 წელს. წერილი აქტებში რუსულად არის მოყვანილი და მე აქ ქართულად ვსთარგმნე სიტყვა სიტყვით. ამ დროს რუსებს იმერეთში ჯარები გარემუ ყოველივე უფლებებისა ვყენათ: იმერეთის ანექსია ჯერ არ მოეწინათ.
2) ღერ. ტრმასივი იყო მთავარ მართებელი საქართველოში და მის ადგილას 1811 დაინიშნა ღერ. პულუჩნი.
3) ის. დ. პატრინიშვილის მასალევი გვ. 99-100.
4) ალ. კავკასიამე თანამედროვე იმ ხანისა, რომელსაც აღწერს, ე. ი. რუსების საქართველოში გაბატონების პირველ წელთა.

დედა-კავებს, ჩანდიან ნიფხებს და ჯღნებით უკან ტანს ექვრებდენ.

„ამ სიმღრისას გავერეკეს ურუმები ცოცხალი სურსათის სა-წიდავით. ხელთ სურსათი ურუმნი იყო ჩემი და ვრთმხარი აღარ დავებრუნებია ცოცხალი ნასწავანი მქმნევი ყველა ლამქობაში. ვინც დაბრუნდა, იხინე შედაც ვინადა, რადგან სასტიკი სამთრის გამო სელ-ფგნი და ტანი დამრული ჰქონდათ. — საითაც ვი დაიპყრეთა ხელმწიფის მხედრობა, ჩვენს უკან მივდევდით ურუმებით, და ვეკვნიდა სურსათი ერევანს, გუმბრს, განჯას და სხვაგან. ვავდიოდით სადარად და საომრად, ასე რომ თუ სალდათები ანთხედდენ სსხლსა, ჩვენც მათთან ვივლი-ტებოდით. პური იყო ჩვენი გაწვრითი, კოდში ექვს აკასს იძლეოდნენ. მარტო ვად ტანში ვამლევდით თითომანეთ-სა, ასე რომ კოდზე აკასი ვგრჩებოდა, მაგრამ რადგან შიმშილოვის გამო ჩვენი სამყოდიც არა გვქონდა, პურს სხვაგან ვვიდვლობდით ოთხ მანეთად კოდსა. ვერთხელ, სურსათს დიდ ავრევებდენ, მარტო 350 ქათამი მოევტრეცეს; პურს, ღვინოს და ქერს ვინდა დასთვლის? ვენერალ პორტნიაციმა სოფელში ჯარი ჩავვიყვანა. ვი. ვ. გ თსუთმეტი ურუმი ხორბალი არ ვავუწავნეთ. ჯარი არ მოვამოვრა. პურის, ღვინისა და საქონლის ვარდა 4 ურუმთი ქერი დაზარჯეს თვით სოფელში. ვარგვა-ვლეჯი-სა და გემა-ტყვიის ვარდა სული გავიმწარეს ქრთამების აღებით. ერთხელ კაპიტან-იხბრავნიკმა იახაულის პირით შემოვლითვალა, — ჩემთან ამოდითო. შეგვემინდა და არ წავვლით, რათგან ისპრავნიკი ბრალიანსა და უბრალეს არ არჩევდა, ყველას ფულს ანდვიინებდა, ზოგს 20 მანეთს, ზოგს 30 მანეთს. შიმისხვან ერთი ვაქციელი კაცი სამუსა-ლედ სადდაც ვადავარდა. ბოდეულ ვოვია ოთარაშვილს ცელი დაწამეს, გაქვული შერი ნათესავიათ, დაატუსადეს და 180 მანეთი წაართვეს. ლაზარე სუნამიელი დაატუსა-დეს და ვიდრე 70 მანეთი არ მიხსა, არ გაბლუმეს. ვოვია სუნამიელის დატვრა უნდოდათ, გამოუდგენენ, მაგრამ ვერ დაიტირეს. გაჯავრებულგმა გოვას ოჯახს 20 მანეთი ვადანანდვიინეს. სულ ტყუალ-უბრალედ ვათოვეს აბრამა მძმანაშვილი და მამინ გაანთავისუფლეს, როცა 70 მანეთი ქრთამი მიხსა. ასევე მოგქვნიენ ვოვიაშვილს, ნოდარაშვილ-სა და დათია ბადაშვილს, რომელთაც რვა რვა თუმნით დეაჩხნეს თავი ნაღობსტიდან. ვოვია ბადაშვილს კი 70 მანეთს დასჯდენდენ. პურის ურუმების გასაყვანათ ხალ-დეათები მოდიოდნენ. ვი ჩვენი ბრალი, თუ ვრთი-ორი სხათი დავავავიანდებოდა და დროზე არ შევაბამდით სარებსა. გამორეკდენ ხოლმე დედა-კავებსა და ურუმში აბავდენენ. ვსხვევით, ვაქმევით, თუ ქრთამს ვამლე-ვდით, სულ ერთი იყო, მინც განუწყვეტლივ ვვათარანებ-დენს. სამართალი ხელ არ არსებობდა ჩვენთვის. ისპრავ-ნიკი ნამდვილი ძილის გუჯა იყო. მომჩივანს ვარებს არ გაულებდენ, ვიდრე ქრთამს არ დაანახებდა. ბავშვებს პურ-სა ჰელეჯდენ ხელიდან, დედა-კავებს ვისერეკებოდა ჰვი-დებდენენ. ისპრავნიკმა უდანაშულო რევაზს და ილხებს 140 მან. წაართვა, მამუჯასა და და რევაზს ცხრა-ცხრა თუმანი. სორბლის საწყად მოიტანა ისპრავნიკმა და გა-მოვვიცხადა, ფუთიანიალ. ამ საწყადით იბარებდა სორ-ბელს ჯარისათვის. როცა გამოვრემთ ისპრავნიკის საყ-ყად, აღმოჩნდა, რომ შვიდ ლიტრას იწონიდა! (1)

უმედური ხოფლები ასე ათავებენ თავის საჩივარს (უკეთ რომ ვსთქვათ, ეს საჩივარი არ იყო, არამედ ჩვენგმა, მიგებული გამომძიებელ კომისიისადმი): რა ხარდა ჰქონდა ხელმწიფეს ჩვენის ასეთის დარბევისაგანა. (2)

თუ მხოლოდ ერთ ბატარა სოფელს მიაყენეს ამდენი სა-რალი, რა უნდა იყოს მთელი ის ხიანი, რომელიც მიეგა სრუ-ლიად საქართველს. რუსეთის დამყარებამ კავკასიაში ჩვენი ქვეყანა ისე დახსა გვირემიურად, რომ ყოველად შეშლემდე-ლია დღეს დაახლოვებითაც ვი ვავითავლისწინოთ ეს დავება. რაც შეეხება წნეებრივ ხარალს, ვანრწნას, ვათახსირებას, ოჯახის და ნამუსის შერყვანას და შელახვას, ამის განსაზღვრა ხომ გაურბის ყოველივე შეფასებას.

მაგრამ მოვესმინეთ ახლა სოფელ პრახიანელების ჩვენგ-ბას, რომელიც მათ ვადა გეს წერთდობით სიღნაღის მღ. ურავს 7 მარტს 1812 წელს: „... ისე ვავსარბიეს და შეავაწუნეს მო-ხელეგებმა, რომ გამწარებული სიკვდილს ვემდით, მაგრამ ჩვენი მტარველი და პარტნი არსადა ხანდა. გაუნელებელ ცხენლის აღში გავეხვიეს, ვიწოდით და ვიდავებოდით, მაგ-რამ მანუგებელი ვერავინ ვნახეთ. ჯარისათვის ხორბალი უნდა ვაყვოდ, როცა არა ვაკლდა რა, რას მივევმდით (3), მინც ვიოდვლაგდით, ლიტრამი 40 კაპიც ვ ძლევდით, პრ-ვიანტის მხელელნი კი 10 ან 7 ნას. ვას. ანგარნივდენ, ურმის ქონის 6 მანათს ანგარნივდენ (4) (თვეში), როდესაც ჩვენ თვითონ 30 მან. ვვიჯდებოდა ურუმი. უდმერთოდა სტვირ-

1) ლიტრა უდრის ცხრა ვირვანქას, ე. ი. პრავნიკს ორმო-ცი ვირვანქის მაგიერ 63 ვირვანქა მიჰქონდა. ჩვენში რუსის მოხელეები ყველგან ამ ხერხს მიმართავდენ ხოლმე: მათი საწყად ერთი-ორად მეტი იყო ნორმალურზედ. ამ საწყადით ჰვრდოდენ ვადახსადებს და ამ რიგად ტყავს ამრბდენ ჩვენ გელსკადებას.
2) აქტები. ტ. 5 გვ. 61-62.
3) სოფლებს ხობბალს არა ჰქონდათ, რათგან მოუსავლო-ბის გამო ამ დროს ქართლ-კახეთში დიდი სიმშილობა იყო.
4) იშვიათი მოვლენა იყო, როდესაც ბეგარაზედ ვაყვანილ მეურმეს ქირას აძლეოდენ და თუ აძლეოდენ, თვეში 6 მან. მეტს არა, უმეტესად 2 ან 3 მან. მიუგებდენ ხოლმე.

თავად ურუმსა. კარგ ამინდით კიდევ ჰქონდა დაბრუნდნა, მაგრამ თოვლისა და ჭყაპის, ურუმად დადგომულ ურუმსადარა არა ჰქონდა. გაბრაზებულნი სალდათი ჩვენ თვითონ, შეუძრებელს გაგაბაძენ და ემა-ტყებით მივპირგავადგინ. ეს კიდევ რა უკადურება ის იყო, რომ ორი ხამი ხოდლისაგან ქრთამს აიღებდნენ და ბერისაგან ანთავისუფლებდნენ, და ამ გვარად იმათ წილ ბეგარსაგანთს ხოდლებს ახდებდნენ ხოდლებს. ორი დღით რომ წავიყვანდნენ გეგარაზს, სამ თვეს ვერცხვდნენ, ნებას არ გვაძლევდნენ საქმეზე. ურუმებიდან გამომავალი საბაღაზად, ან ჩვენ წავსულიყვით სადმე საქმის ხამოვნებად. ვიხდებოდით ხიმშილით და როცა ვითხოვდით ან პური გვაჭაქეთ, ან გავიძვით ხოდლებად ხაგლის სამოვნებად, დედა-მარაზე მივითვითგდნენ ხოდლებს.— სკამით. გამეგულვით ვივით ურუმ რეზორე მეტრეპნი, აგრეთვე საქონელი. დიდ-ძალი ხარ-გამეჩი იხდებოდა გეგარაზე, საქონლის მავიერ ჩვენ გვაბადვდენ და მათრახის ვემთ მივკვლავდებოდნენ.

ყველაზე მტკიცე ხელს გვიმწარგედა დენერალი პორტე-ნიაგინი, კაბიტანი ისბრანკი და ყარა-ღაჯის უფროსი. ყველაფერი მიჭქონდათ, რაც რამ ვეკრდა, მაგრამ ამითავე არ გამყოფილდებოდნენ. სამთრეთი ჯარს ჩავიყვანდნენ ხოდლებსა ხაზადსულამდე. ღვთის რისხვა იყო სწორედ ჯარის ჩაყვანვა ოჯახებში. ვახშირით სალდათის, მანინ ვეგებდნენ, ვეკრებდით, მანინ მათრახს ვერ ავდებოდათ. ლეკინი-დან წამოვგვალავდნენ ხოდლებს და თვითონ წყობდნენ მთავრის-მხობის, რამდენი ცოლი და შვილი გავიქვართებენ და ნაშუბი ახადებ!

სამართლის კარი რომ დავიჭრა და დავიძლი ჩვენთვის. გავიჭრებოდა არა გვეცინა გაგინილი, რომ ჩვენში დავი-ღარაბა არცხილიყო წყლისა და მამულის გამო. განმრავ წაჭვიდებდნენ ხოდლებს, ჩამოვადებდნენ მურხა, მუღლა და შემდეგ 400-600 მანათ ქრთამს რომ ასწავნიდნენ, გრალიანსა და დამინამავს ამართლებდნენ. უშიშროთ უდანამაჟულ კაცს გადავიდებოდნენ და იძულებულ ჰყოფდნენ იწოდებას შინა ჩავარდნილი ადამიანი გადახვეწილიყო სადმე. მანინ გადახვეწილის მეზობლობა დალატა შეგვწამებდნენ და მოვლავდებდნენ ჯარს დახარბებდა, იტყობდნენ და არუხადებდნენ უდამამაჟულ კაცსა და ანთავისუფლებდნენ ნადებანიდან, თუ 400 მან სახყოფელს მივართვდით, სწორეთ ამნ ირად ვეგებოდნენ ლეკებზე.

სამრევლად მისულს თუ უშუბი შევუძელი არა ჰქონდა ნინად იმისა, რომ ხელში ქრთამი უჭირავს, სასამართლოში არ უშვებდნენ და ბევრსაც მიაკლავდნენ ხოდლებს. სუთი მანათის ხალიხარო საქმე რომ გვექონდა, სუთი თუძანი ურდა დაგვხარდა (1).

ლ. კ.

Rusthveliana და ვეზის ტაოსნის პროზაიკა II

ვანტანისიხულ დედნის უძველეს ფენად ნიღვის შემდეგ (რაც ჩვენ ვანხვთ, თუ რეორ დაახაბუთა), პ. ი., კერდ-ნიღა რა ვანტ. დედ. ის ადგილებს, სადაც მოხსენიებულია აქტორი რუსთველი, იმეგლავს სხვა და სხვა ისტორიულ წყაროებს და ყველა ამათი გნხილვის შემდეგ, რაკი ისიც გამორკვეულია რომ მათა არისტოკრატული წოდების მთავრებაკალია (და მამასადამე მისი ძიებაც მხოლოდ ამ სფეროში ტრიალებს), აქტორი დაახკვის: ცენდგოლი ისტორიული პირი მე 12-13 ს. — ჰერეთის ერთი-მეორე მეთაურა, არის იგივე მეთაურ რუსთველი, აქტორი გენიალური ქართული პოეტი (გვ. 148).

საკუთარი: 1. ყველა არისტოკრატული საგარეულეყას ჩვენში ახსიათებდა თავისებური სახელით. მაგ. დამანი-ურთიელთა ხავერდულში ცენტრ-მამია, სამისის მფლობელთა ყვარყვარე, თორელთა — კანა და სხვ. ხოდლებ ჰერეთის ბეგარტონთა გვარში გვხვდება ხანელი მეთა. და ეს იმ დროს, რადეხად ეს ხანელი სხვაგან იმითად გვხვდება. 2. მთელსავე წყაროების მოხედვით მათა იყო რუსთავიოთგან. არის ტრადიცია და ხალხში გაბატონებული ის აზრი, რომ ის მესხი იყო. ეს აღბათ იმის წყაღვით, რომ კიდე ტყ. ერთ ყალბ ადგილას ის მესხად არის მოხსენიებული. მაგრამ რათგან ადგილი ყალიბა, მესხობის საკითხი ჰქონდა და დახაყრდენი გადადის ხანსვრებელ ადგილის აღმომხველ სახელწოდ. რუსთავი. რუსთავი ჩვენში ორია ჰერეთის (ანლანდელ ყარაიას ველსედ) და მესხეთის. განვიხილეთ ორივე. ჰერეთის რუსთავი არსებობს მე 4-5 ს. ს. მეთაურ. ის მე-12 საუკუნისიან ქალაქი სდება და მნიშვნელოვანი. შემდეგ ის ნადებრდება მე-13 ს. -ში, მონღოლების შეიჭრის დროს. ეს საქალაქო დიდებულები შენახულია და რუსთავის ციხის ნანგრევებს მკვიდრნი გამარან (რინა-გალა). მესხეთის რუსთავი მველთაგან ცნობილი არ არის, ის პირველად მოიხსენიება მე-18 ს. -ში ვანურტის მეთ, და რეორე გეყობა ის არ მანათს ავტორს უძველეს უქნებრად. მესხეთის ის ხექტორი, სადაც დღეს რუსთავი იმყოფება, დაწინდებით აქვს აღწერილი და რუსთავის მესხვე ერთ ხიტყვახაც არ ამბობს. პირიქით, იმ სეკუნდ, სადაც ქლა რუსთავია, ის იხსენიებს ხოდლებ გიორგიშვიდას. ამასთანავე იქ არ მერაზელა კვალი რამე ნაშთების, ეკლესიის ან ციხის. გარდა ამისა კიდევ ურდა პირის ნიღვით გარემოება. ჩვენამდე მოაწინა ერთმა დიდუქნებრმა. — სიამი მესხეთის მფლობელთა გვარებისა. გეყობა, სია შემდეგ ვიღაცას განუახლებია და თვითველი გვარისთვის მიუწერია ის გვარები, რომელთა ხელთ იყო ყოფილი გადასული (ბის განახლების დროს) აღნიშნული ს. მფლობელები. ვინ იოვან განახლებულ ხიბს მინაწერეს? მისი-გნებელია მალაქ-შვიდობი, კლისკალ და იღთამ, რომელიც მე 16 ს. ის დასაწყისში ცნობრდებენ, ცნობია ეს განახლებაც ამ დროს მომხდარა (1511 წელს), ხოდლებ განახლებულ გვარებში სწინა, მაგ. სურსისპენი, ჩორჩინელია სამეფლოლოპი სწინან მე 13 ს. მღერე ნახვერთიან, კამქამისპენი მე-14 ს. და სხ. საფიქრებელია რომ მველი ხიბს შედგება გეყოების მე-13 ს. ადრე დროს, ესე იგი იმ დროს, რაცა მისა ხცნებრდება, თა აქ, ამ სიამიერთ ადვ. ლახაც არ არის მოხსენიებული რუსთველთა საგარეულე. პირიქით, იმ უქნებრის მფლობელად, სადაც ახლა რუსთავია, დასახლებულნი არიან დღეისთვის. მამასა-

დამე აქ გვარი რუსთაველი არ არსებულა. 3. ლიტერატურული წყაროების სოვი შ. რუსთველს ჰერეთელად იხსენიებს, დაწყებული რუსთავისთაგან, თემურლანგ გარდნიშვილის (მეფე გიორგის ძის) ვეფხ. ტყაქსის კემენტარეიკით გათათავებული. 4. ბოლდ, რუსთაველის ქმნილებას ემჩნევა მლი-გინო გავლენა ჰერეთის კიდეც.

რამდენად სწორია ეს ხაბუთებო:

1. მართალია ის, რომ ყველა საგარეულეყას განსაკუთრებული სახელების ჰმარება ახსიათებდა, მაგრამ მათას სახელების მხოლოდ ჰერეთის გავრავილებითა ვიკუთვნება უმართებულად ურდა ჩაითვალდ. ჯერ ერთი, რეორე თვით პინორეყვაც აღნიშნავს, ეს სახელი მღერე დღემით: ამოთან, ამტ, ბეგარტონების სხვა მტრებში გვხვდება, მაგ. 9-10 საუკუნეებში ქართლის (მესხეთის) და სხვა ბეგარტი-ღიათა, თა მერე ეს სახელი სხვაგანაც ვხვდებით. ამისთვის საჭიროა ჩვენი საისტორიო წყაროების შედმიწვებით მესხ-ვლა. თუმცა საუკუდურად ამ წყაროებს ნაკლებ შემოღწე-ნავსო ცნობები (კერძოდ სახელეცი) დაბალი წრეებისათვის, მაგრამ სწორი კვლი მანინ შეიძლება სადმე იყოს დარჩენილი. მაგ. ზარზმის მონასტრის ერთ წარწერაში მოხსენიებულია ვინმე „შეთა შითელი“. მნელია თქმა ვინ იყო მეთა შითელი. ვიცით ხოდლებ, რომ სახელწოდება შითი დღესაც შენახულია ზარზმის მონასტრში, გუფება ერთ უდამბრ ადგილს ტყეში, მაგრამ გეყობა კი, რომ იქ დღესაც მოხსენიება ყოფილა და ეს ადგილი შითი იმ დროინდელ ჩორჩინელთა სამფლობელოში. მამასადამე თუ ეს წარწერა იმ დროს ეკუთვნის, შეიძლება ეს მეთა ყოფილიყო არა მფლობელი, არამედ რამე მონაწილე ამ მონასტრის აგებასა. აქ ჩვენ სმო-რად ვხვდებით ისეთ სახელეცს. რომელთაც მონასტრის რამე ნაწილი შეეპულებოდათ. მაგ. დასავლეთის ნაწილის სამხრეთის სვეტზედ გამოსატულია რამდენიმე პირი, მონსენიშული მესხეკეებად. ან და, თუ ეს სახელი მიწერილია შემდეგ, მამასადამე სახელწოდების არსებობა სხვაგანაც ცალკე, და მერე თურდაც ის იმითავე იხმარებოდებ დაბალ წრეებში, ან სხვა საგარეულელოში, ეს კიდევ არ ამტკიცებს უთუღბას იმ არსისა, თითქმის, რათგან ის სმორად ვხვდებოდა ერთ საგარეულელოში, ამიტომ მეთა რუსთაველი აქითგან იყო.

2. რაც შეეხება მეთას მესხობის ტრადიცია, მართალია ის მთავის იმადგილობრია, რომელიც ევე მართლა ყალბი იყო, მაგრამ ისიც მართალია, რომ დღეს მესხეთის სხვა და სხვა პრევიციებში შენახულია მეთაზედ სხვა და სხვა თქმულებები, ვერძოდ იმ რაიონში, სადაც დღეს რუსთავია. თვით მამადიანებშიც კი თურქულ გინავდ ახვით ლეკისა დარჩენილი: გელიშიდან გეტო ახინია, თა, აჯამ ჩერადა დურ რუსთაველი მეთა და სხვ. (სელითგან წავიდა ახინია, თა, თა, ნეტა ხად არის რუსთაველი მეთა).

რეორე მინარხი ვიჩვენებს, ეს ლეკსი შეიძლება გულისხმოდებ ახინიძის ომის დროს და მამასადამე ამ დროსაც მეთასხეგდა, ან შეიძლება უფრო ადრე დროსაც გეყოფოდებ. მანინ ამასაც ურდა ანგარიში გეყოფი. რაც შეეხება ვანურტის ცნობას, თუ ის მველად საისტორიო ნაწილში რუსთავს არ მოიხსენიებს, ეს მარტო იმით არ შეიძლება აიხსნას, თითქმის რუსთავი მველად არ არსებობდა. არამედ შესაძლებელია (მიუხედავად იმ პოპულარობისა, რომელიც მას ურდა ტრადიცია, თუ მეთა იქითგან იყო) რომ ვანურტისთვისაც, ისე რეორე დღევანდელ მესხეთისთვის, ბეგრი რამ უნდობი იყო. იმ ხიას, რომელიც ჩვენამდე მოხსენიებულია, აგრეთვე ვერ ვენდობით, რათგან მისი მფლ-ვის და განახლების თარიღები არც ისე ხანდა და არც ის ვიცით, რამდენად სწორია ის, ე. ი. შეიძლება არა მესხეთის იმ დროს ყველა მფლობელთა ევარებს.

3. ყველაზედ საინტერესო, ეჩის საკითხი, ავტორს განსილული არა აქვს, მაგრამ მისი პატარა შენიშებითგან ცნობია, რომ ვეფხის ტყაქსის ანია ჰერეთის კიდე ს გავლენა. სოვი მეგრეთი კი ფიქრობს რომ ვეფ. ტყ. ანია მესხური კიდეც გავლენა. ჩვენ საუბრედა არა გეყავს, ამ წეროლოში ამ საკითხს შევენოთ, მხოლოდ ვი ურდა ითქვას, რომ ჯერ-ჯეროვით ჩვენში ქართული ენის დალაქტების მესხავლის საქმე მკვიდრ ნიადაგზედ არ არის დაყენებული და მხოლოდ ახლა იწყება იგი, ისიც მხოლოდ არსებობის, დღევანდელი ენის კიდე-კვათა მესხავლა. ვითარების სუ-სხვა სფეროში გადავივართ, რეორეაც კიდეც საკითხს ისტორიულად დავაყენებთ. ჩვენთვის აქ საჭიროა მე-12 ს. ქართული და მისი კიდეცი. ჯერ ურდა ავადგინეთ ეს და მერე ჩვენ მხოლოდ იქმნება ურეყობა სწორი ვეფ. ტყაქსის ენისა, ხოდლებ დღევანდელი ენის ფორმების შედარება იმ ენასთან, რომელიც დაწერილია მე-12 ს. -ში, ესეც იგი დაახლოებით 7 ნახევარ საუკუნით ადრე, დიდ შემდგომში შეგვიყვანდა. რათგან, რეორეც ყველახთვის ცნობილია, ენა, განსაკუთრე-გიო სალხურთ, განიღობს მუდმივ ცვალებადებას. იგველება სიტყვათა ფორმები, იგველება სიტყვათა მნიშვნელობა. ქართულ ენაზედ ურდად გავლენა მოახდინეს მონღოლებმა ახარსებლებმა, თურქებმა და რუსებმა და ეს გავლენა ანია სალხურ ენასაც.

ყველა ამ მოსახრებათა შემდეგ ვერც ეს საკითხი ჩაითვლება დამტკიცებულად. რასაკვირვებელია ასევე მნელია მთელი რიგი საკითხების შესუსხავლელად მეთას მესხად აღსარებობა, მაგრამ სანამ ეს მოწმდებოდებს, საკითხი გადუქვებრ-ლად ურდა დარჩეს.

წინის 168-198 გვ სივრცე შეიგავს ისტორიულ მესხურსს, რომელიც შეეხება ჩვენთვის აქ საინტ. რუსო ხანის ჰერეთის მფლობელთა ვინაობის გამომკვება და ვერძოდ ბეგარტი-ღიათა მტრად აღდგენას. ამ ნაწილს ჩვენ არ ვეყობით, რათგან საჭირო წყაროები ხელთ არ გვაქვს და თურდაც რომ მთელი ეს მესხურთ ნამდვილ ისტორიულ სურათს წარმოადგენდეს, საკითხს ის მანინ ვერ გადახვეყრეს, რათგან ვინმე რუსთავის მფლობელის მეთას და ვეფხის ტყაქსის ავტორის ვიგებოდა ამთ მანინ მნელია. მიუხედავად ამისა ჩვენ აქ ერთი რამ მანინ ურდა შეგნიშნით: ავტორის აზრით, ხელის მწერა იმ სივლითა, რომელიც გეგებულია 1190-1191 წლებში რუსთავის მფლობელის, მანიატურთ-ურეგის ჰაიგერის მიერ მიღებული მონასტრისადმი, ეკუთვნის ვეფხის ტყაქსის ავტორს, რომელიც იმ დროს ურდა ყოფილიყო მფლობელი რუსთავისა, ესე იგი რუსთაველი. რეორეც სივრცეც ვეფხის ხანის რუსთავისამებრ სივრცე ჯერ მეფე აწერს ხელს, მერე თვით მფლობელი და ბოლოს კათალიკოსის შემოწმებაა. მეთხე ადგილას არის ვინმე მეთას შემოწმება შემდეგი სიტყვებით: „მე მეთაი ჩემს ვინაობს ქენებასაგა შიგა ამას ვამტკიცებ ვითა ამას შიგა წერია“. მინარხითგან ცნობია, რომ მეთა ამას ამოწმებს, მანინ რეორეც ვინანის თემი მის მფლობელო-გამი იყო, ესე იგი ის განახლებაც ჰაიგერის სივრცე. აქ ერთმა

გავგებობა. თუ ვი ჩვეულებასამებრ ამ თემის მფლობელი-საგან მფორის ხელში გადახვლის დროს ამ სივრცის განახ-ლება ურდა მომხდარიყო, რათა მხოლოდ მეთას მფლობე-ლობის დროს მხდდა, რეორეც ჰერეთის მფლობელი-მელობა ჯერ გადავიდა მეთას ხელში. მანინ სწორად რაც მომხდარა 1191 წლის ახდეს, მერე მეთა ქმნილი სივრცის ხელში. და რატომ ამ დროს მფლობელი ხელში არ მოხდა განახლება ამ სივრცისა?

კიდევ ერთი. რეორეც გამომკვლევიოთგან სწინა, მეთა ამ დროს ყოფილა მხოლოდ ქალაქ რუსთავის მფლობელი და გრისთავი ჯერ კიდევ მისი მამა გრევილი. და ავი განახლე-ბულ სივრცეს რატომ მთელი ჰერეთის ერისთავი არ აწერს ხელს? ამ გვარად ამ სივრცეზედ წერის მომწერ მეთას დაგავ-მირებაგ ვეფხის ტყაქსის ავტორთან მნელი საქმეა.

წინის მე-5 ნაწილში პატივგებულმა მკვლევარმა რუს-თაველის მკვლევართათვის უნახავი სურათი გადასლა, მე-12 ს. -ში ქართული აზრეცნების ისტორიის ახალი ფორმა-ლი ამოცანისა: ამ დროს თურმე არსებებდა საქართველოში მანის ორდენი, გავრცელებული იყო მანიქეელობა; ჩვენი მწინინავე სასურველია, თვით იგი ორდენი ლამაც ამ ორდენს ეკუთვნოდენ, და მეთა იყო მისი მეთაური, მანის ფერი. გავახსენეთ მკითხველს მკვლევრ ავტორის არუქმენტეცი და შეიძლება შემოღების დაგვარად შეგვადახოს.

1. მე-13-14 საუკუნეებში ჩვენ საისტორიო მწერლობაში შენახულია ერთი თხზულება (ის შეტანილია მარტინეთა გრე-ბულ ქართ. ცნობრეგამი), რომელსაც, რეორეც ტექსტიოგნ იწვევა, „ყამთა აღმწერლობა“ ეწოდება. აქ ჩვენ ვახსენებთ ცნობას, რომ მეთა, ჰერეთის გრისთავი (ესე იგი ვეფხის ტყ. ავტორი) დიდი სახელმწიფო ითვლდა ცნობრე. რეორე-საც აღმთავრებით საქართველო სრულიად დაიპყრეს მინ-ილეგება, მეთა გრთად ერთი წერი იყო იმ პატრიოტთა ჯგუფისა (ხელმძღვანელების კი), რომელთაც მთაწყეს ცნობილი ვერტისთავის მეთაურობა ჯავახეთში (და არა სამხრეთში, რეორეც ფიქრობს. ი. ინგოლოთგან). მეთა მოხსენიებულია კიდევ მანინ, რეორეცაც ტყეციობითა ბრუნდება ვიორგი ლა-შას მე ულუ დავითი, გ. ე. 1243-1245 წლებში. მიუხედავად მისი ახვითი ხიდიობისა, მამატანე მალთან გუდად იხსენიებს მეთას, რათგან ის, რეორეც ყველა სხვა საშუალო საუკუნის ისტორიოლოში, კელირკალური მამართლებების იყო, და ყველა წინააღმდეგობა მართლმადიდებლობისადმი მათ წერომასა და რისხვას იწყებდა. რეორეც მეთას ნაწარმე-ბითგან სწინა, ის არ ურდა ყოფილიყო ორტოდელქალური ქრისტიანე. არამედ ის იყო მანიქეელი. ამის შესახებ ყამთა აღმწერლობაში შემდეგი ცნობებია დიდებოი. ერთ ადგილას მოხსენიებულია: „ჰერეთის ერისთავი მეთაი, რომელსა მამ-ნისა ფერდობისათვის გეპრად უსმოცდეს ღმრე ადვილას: არა რათა ნიჭითა და სწედა სამამაკვლთა მქნებელი მეთა კუპარო“. რეორეც ფერი (პ. ინგოლოთ-კას აზრით) სპარსულად ნინავს რელიგიურ, ფილელეფიურ ორდენის მეთაურს. კუპარო არავლელი და ნანახე სარწმუ-ნელებითგან განდგომილი. მამ პირველი ცნობის მინარხია: ჰერეთის გრისთავი მეთა, რომელიც იყო მანის ორდენის მეთაური (მანის ფერი) და რომელსაც პის ვამე ემანადენ სარწმუნოებითგან განდგომილს (კუპარს). ამის შემდეგ ად-ვილი გასავები სდგება ამმაგი, რომ საუკუნეების მანძილზე მეთას ნაწარმეცა დეკანა განვიდოდა ქრისტიანულ გვლე-ხისადა მის წარმომადგენელთაგან. ეს ასეც იქმნებოდა, რათ-გან მეთას ნაწარმეცა არც ერთსულ არის ნახვეციც ვკთა-ეკის სამი ჰიბლტახობა; ამას ყველა მველი მწერლული, სოვი დემატგების ავტორებში შენიშნავდენ. ტექსტიო 193-ჯერ არის დავთაბე მოხსენიებული და ხანგაა არც ერთსულ, მანინ რე-დესაც ამ დროს ყველა ნაწარმეცა სამეგის მოხსენებით იწ-ყება. ამისხველად ვი გ. ტყ. ვამომცემულია სეგდა ვკთავების — მისი შესახებ; ავილოთ ვერძოდ ის ადგილი, სადაც პირდა-პირ მამართავს ლდღვით მსგეს, რეორეც დემეტრის: „გუგნების, გეყვის მხვსა: ამა დემეტო გეაჯობს!.. და სხვ. ეს და სხვა ადვილების სეგდა, სადაც წარმოდგენილია იგივე ცნობე-ბია, სახვეციო ურდაცა მანიქეისთვის თიხლოდობა.

2. მე 8-9 საუკუნეებში არავითარ კვლავ ივთიმეს განახ-ლებული ხანთი მანიქეეობა. მე-9 საუკუნის მწერალს ჯახსაც აქვს ცნობა, რომ ამ ეპოქის ინტელიგენციამი პირდაპირ მდღად იყო გადაქცეული მანიქეისმილ. და სწორედ მანიქე-ისმი via arabica ჯერ ადრეც და შემდეგ მე-12 საუკუნეში ურდა გავრცელებულიყო საქართველოში.

3. მანიქეეობა ორდენის საქ. -ში რხებობის შესახებ ცნობა დეგულია „ყამთა აღმწერლობაში“ და „თამარანში“. პირველი, სადაც აღწერილია ვიორგი ლამას ცნობრეცა, მემარ-ტიანე მოიხსენებს „რინდებს“. ერთი ადგილი გადმოვიცემს შემდეგ: „ადგისმე (მეფე გიორგი ლამა) მსმელი დროადის დინობის თაფლუქისა, წარიყვანეს რინდთა თანა; ხოდლი რინდის მან (ნი) მყდისა მსგვლისა არა ჰგონებდენი, და დუინთა უნდოლ ქმნიდენი, სედა მვეტგვებსა. „რინდი“ სპარსულია და ნინავს მომთვრადებს, ესე იგი ნინავს ფი-ლელთვლს მისტიკოსს, რომელიც გადახვლია ფილელეფიურ სეგდაში, მგავრდობილა ფილელეფიური განვიდრეობა. ამ ხალხს მემარტიანე მალთან დიდის სიძულვილით მოიხსენი-ებს. ირკვევა, რომ თვით ვიორგი ლამაც ამ ხალხის თანამო-აზრე ყოფილა და ეს ხალხი ვი იგივე მანი-გნი ყოფილა. ამის ვამე მთელი კვერთკალური წრეები ამხვეცივლან ლამას წინააღმდეგ, შექმნილა მეფის გარნეც დიდი ომპოლი-გია, რომელიც მოითხოვდა მეფის გამოსწორებას, რომელიც მემარტიანეს სიტყვით: „იყო ყოველთა მეფეთა უკეთესი.. არამედ უკანასკნულ მიდრეა სიბორტეც მთამთიფელითა ურესობა გავთათა..“ რისთვისაც ლამას გამწრდელი ივინგ ათაბაგი და ვარამ გაგული საქართველო განეყენებოდებ დარ-ჯას ყოფისაგან და სხვ. ართა კიდევ ერთი ლიტერატურუ-ლი ცნობა. ერთი თამარის დრინდელი პოეტი ავირწერს რა იმ შესვერდას, რომელსაც მამადეგერე ტვილისისა პოეტები უნცნოვითგან მომავალ ჩანტუხამისათვის, ავი ამთავრებს თავის დეგობას: მდებლადდენი ბარდავს მანადის, მანარ-ღელი ჩვენთანა ჰქრდის.. მენ გაეგებო სურნელთა კმევი: მუჯამრი გქცდის, აღვა ოხდის. (მარანან მანმან მკლავნი მვეგხვეცე, სინსრულითა სული იწოდის!) მამასადამე ეს მეორე პოეტიც მარამან მანინ, რომელიც ხცნვრდობდა მე 12-13 საუკუნეების საზღვარზედ, აგრეთვე ეკუთვნოდა მანიქეეობა წრეს.

4. იყაროვები, რომლითაც მკვლევარმა შესძლო ამ ახალი ფურცლის გადასლა ჩვენ კულტურის ისტორიისა. განვიხი-ლეთ იგი.

1. მეთას მანის ფერად გამოცნაება ყამთა აღმწერლობის მხოლოდ იმ ადგილებით, რომელსაც მკვლევარი ეყარება,

მიუღებელია. პირველი იმპრემო, რომ გარდა ამისა, მსკავშირებულია პირდაპირ იტალიურ წყაროებში არ გვხვდება. ამიტომ, აქ რომ პირდაპირ ჩვენებასანაგ გვქონდეს საქმე, მაშინაც შეგინებელი ხიდრთხილე გვმართებს. მაგრამ პირდაპირი ჩვენება აქ არა გვაქვს. პირიქით, სწორედ ამ ადგილს სხვა შეგინებულები სხვა და სხვა ნაირად ვითვლიდნენ. და შეგიტე, ნამდვილ ტექსტში ეს სიტყვები უფრო სხვაგვარად არის წარმოდგენილი. ამგვარად დანდობა იხე ხაზ ტყედა, რომელიც თავისთავად პრებლებს წარმოადგენს, გაუმართლებელია, და ამ ადგილის მიხედვით მათას მანის დრეგნის მეთაურად გამდგნადება — ნაჩქარევი. ამისთვის საჭიროა მკვლევარმა კარგად იცოდეს სპარსულ-არაბული ენები, იცოდეს აღნიშნული სიტყვების ისტორიული მნიშვნელობა, და შესაძლებელი თვით ტექსტი. იქნებ სწორედ ეს ადგილები გადაწყვეტონ იმეორ დაძაწინჯებულა და ასეთი ფორმა ამ სიტყვებისა წავ უნდა სიტყვების უდგება?

ხელდ ის ანრა, რომ მათას ნაწარმევის დგვნა მისი მანიქველობით აისხნება, აგრეთვე შეუწყნარებელია. მართალია, მისი ნაწარმევი მთლიანად ქრისტიანობით არ არის განმსჭვალული, მაგრამ მთლად არც მის გაველნას არის მიღებული: მაგ.: მათა საღმრთო-წერილით უხვად სარგებლობს. მრავალი ფილოსოფიისა და სხვა უნდა იქნებოდა ნახე სემე: წერილთ ადგილას პირდაპირ მდგომარეობს იმეორებს. ახე მან, რეცა ავთანდილი მეორედ გაპარვას აპირებს ტარდელთან, — თავის მეგობრებს გუბნება: «ჩემი ღმერთი კონსტანტინე არც მარტო და არცა დიდობს. მემიან, თუმცა მისმა მღვდელმა არცა რადი დიდობს. მეგდგე, ავთანდილის მიერ, გაპარვას წინ, რაცტყვანისადმი დატრეპული ანდგნობი ვკითხულობთ: «წავიკითხავთ, სიყვარულსა მდგომარეობს რაგვარ სწორენ: სიყვარული ავგამადგობს» ვით გუბანნი ამას ჟღერენ.»

ამის შესატყვისად საღმრთო წერილში (კორინთ. თ. 8-4 ვკითხულობთ: «მეგინებება განალადებს, ხელდ სიყვარული ადამადლებს»

საინტერესოა ვიდევ ერთი მიმართება ავთანდილისა ტარიგლისადმი: «არას გარგებს სწავლულება. თუ არა იქ გრძნობთ თქმულსა. არ იხმარებთ, რა ხელსა ხდი საუხრესა და დატულსა».

ნ. მართის ჩვენებით გხვდ საღმრთო წერილითგან არის ნახესხები. (იხ. მისი «შეხავ. სტრ. რუს. გვ. L ქ. ტექ.: «სინდონე დადარული და საუნჯე გადუქჩენელი. რამ სარგებდ არს ღრთხე მინა»). ვედ. ტყ. შემდგვი სიტყვები: «რაკა ვის რა გედმან მიხვდეს, დასჯერდეს და მას უნებდრებს» და სხვ. აგრეთვე მდგვაგონებს პავლე მდგომარეობის სიტყვებს: «თითველი დაჩრებს იმად, რისთვისაც მღვდლებულია» (1 კორინთ. 7, 20).

ვიდეუ. რეცა ავთანდილი გაჭართა ნავში მუდგმარე გბრძვის მკვდრეებს: «ხელთა ჰკადრებს წინაართ: ნუ დაგვხვდეს, შენსა ხელსა! არ დაჰხვდეს, დაიძინა, დრწმოდნა რეცა წყლულსა. მართლად იტყვის მდგომარეობი, მისი მემქმს სიყვარულსა».

ამის შესატყვისად საღ. წერ. ვკითხულობთ: «მისი დვითა დასაბამია სიყვარულისა».

ესა და მსგავსი მრავალი ადგილები მოქმედებენ, რომ მათა საღმრთო წერილს, ქრისტეს მძღველებს ძალიან კარგად იცნობდა და, წინააღმდეგ. ა. შეგინებულებისა, ნაწარმეებს მისი გველენის დიდი დავივ რამ ასის, ამას ის ვეჩხევენებს, რომ პლერისიხე უგბითად, თავისუფლად და უხვად სარგებლობს ამ სწორებით. მართალია, მათა ვიწრო სარწმუნოებრივ გველენებს არ აძლევს ნაწარმეებს, არც ქრისტიანულს, არც მამადაინერს და არც სხვას, მიუჩედავად იმისა, რომ იქ ამ ელემენტრებს გხვდავთ. მათა რეკორდ ბუძემართაში შემომქმედია, იხე მისი ანრა საზღვარგარეთ არა და მხოლოდ მდგომარეობა უნივერსალური უნდა ყოფილიყო. გერც ერთი სარწმუნოების ვიწრო რკალში ვერ დატრეცდენ იგინი. მათა განიცდის უწინარეს ყოვლისა მთელ სამყაროს და მის შემომქმედებს, და მერე «ვის ძალთა დასს», (მართლდება ვერას მისამ, მგავს თევისა ძალთა დასს). ამ სხვა და სხვა ძალთა დასავსე წგინებუთ მნათობები წარმედგენა და ამიტომ არის, რომ ის თითველ მნათობს თითო რამეს მესტრეს. ერთის სიტყვით უმაღლესი დვთობის გვერდით ის ხვდავს დმერთთა პანთეონს, მნათობებს, და ეს ისე უნდა გავიგოთ თითქმის ეს მანიქეონის თვლდობის გაველნა იყიდ. სახაცელდ იქმნებოდა მათას ყოველდღიურ სარწმუნოებად მნათობთა თავყინისმგებლად გამოგვენსადგინა! არამედ ეს მდგის იმ დიდი აღზობიან, რამდენსაც ნაღსის შემომქმედება ეწოდება (1) და ეს უკანასკნელი ვი ნამთია ჩვენი უძველესი სარწმუნოებისა, რაც დიდ შემომქმედით ისტორიული გენეტიური ერთი ივგობებს ხელდებ.

თუ გრეგავსთ, მათა განასახიერებს ჩვენ ისტორიულ რელიგიურ მთლიანობას, მედის წერისადმი რწმენით დაწყებული და ქრისტიანობით გათავგებული.

გერც ვ. ტ. -ის შესავლის დასაწყისში ვხვდავთ მანიქეულურ ხედვას (მე, დმერთთა ერთად და სხვ).

გ. ტყაღისის შესავლის დასაწყისის ხედვა წმიდა სამუაღდ საუკუნეების მდღელმწეველობის გამობატლებობა შეხედვლება რეკორდ ღვთაგბასედ, იხე მეღვწედ.

ამგვარად რაიმე მანიქეულურს ვ. ტყ-ში ვერ ვხვდავთ ეს არც იქმნებოდა, რათაც მგენიერთა მღვდლებით ამ დრდეს მანიქეულობა უკვე გამქრალი იყდ.

2. რაც შეეხება იმას, რომ მე-9 საუკუნეში ვხვდამემდგმულიყდ მანიქეულობა საქართველობა, ყოვლად შეუძლებელია: რათაც სწორედ ამ დრდეს ჩვენი სამეფანტრ-სარწმუნოებრივი მდმრადობა ისე ძლიერდებოდა, რომ ის ფესს ვერს მდგომებოდა: დავანგვლთ თავი ამას. რემ არ გვაქვს ამის საკუთი? არც ერთ ამ დრდინდელ ისტორიულ თუ ლიტერატურულ წყაროში არავითარი გნება ამის შესახებ არ არის დადებული.

3. ახვევ წერდვება სიტყვა «წინდეს» დაკავშირება მანიქველდობთან, და მამასადამე მიუღებელია ვიღვრე ლამის მანიქველად გამდგნადება, იხე რეკორდ პოეტ პარამპან მანის. ამ დრე უკანასკნელი სიტყვით, რამელიც თავის მხრეც გაუგებარი და აღუსწვლია, ასეთი დიდი რამის აღმოდ ჩენა არ შეიძლება.

ამიტომ მანიქეულობის საკითხი გერ-ჯდრვით სრულიად უნდა მოიხსნას, სანამ სხვა უფრო რეალური საბუთები არ აღმოჩნდებოდა.

ა. მანველიძევილი.

1. სხვათა მტრის ვ. ტყ-ში ყველა ვიბრების ვითობებში მნათობთა სახელებია. მოგორ ტექსტში, სადაც ვი საჭიროა ნესტანის და თინათინის მოხსენება, 95 პრდგ. მხედ მდინესენიბიან იგინი, ხელდ 5 პრდგ. მოვარედ. ავთანდილი, ტარიგლი და ფრიდინი ვი უმთავრესად მთვარეგად. საინტესტოგლბა შევადრდობ ეს ხელთურ მნათობთა სარწმუნოებას.

ქართული ემიგრაციის შემოღობანი.

ვინც ჩვენი ემიგრაციის ცხოვრებას აკვირდება, ადვილად დარწმუნდება, რომ ერთი ნაბიჯი კიდევ და ზნეობისა და სირვეგნის უფსკრულში უნდა გადავცვივდეთ ყველანი. არიან მიზნის ამისა საზოგადოდ ემიგრანტულ ცხოვრების მიმდებარებანი, რომელნიც კაცს ჰკუთხას და კაცობასაც აკარგებენ, და ჩვენ, ქართველი ემიგრანტებიც სხვა ემიგრანტებზედ არც უარსნი ვართ და არც უკეთესნი, თუ საქართველოთგან ჩამოვიტანეთ ის ბალანსი უკეთესობისა, რომელიც სამშობლოშივე გვქონდა სულში და უცხოეთში გამოვიდა გაკირვებისა და სასოწარკვეთილების ნესტარის კვრითა, თუ მყარალი წუმბე, რომელშიაც ემიგრაცია სტურავს, პარტიულ ფანტიკოსთაგან არის შექმნილი, ძნელია ამისი სწორი გამოკვლევა: ალბათ ყოველივე ამან ერთად განრყვნა გარდმობეწილთა ცხოვრება.

რამოდენიმე ლაფ-დასხმული საქმე მოვიგონოთ და საქმარისია იგი, რომ დაგვაიქროს, აგვადვლავს და ფიზიკლ გვეყოს, თუ ვი თავს კიდევ შეუძლია ფიქრი, გულს გრძნობა და თვალს ხილვა.

საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტი და შინაგან საქმეთა მინისტრი ჩუმად წერილებსა სწორენ საქართველოში და შიშით, რომ უ საქართველოს რომელიმე შემთხვევით დაუდგა დრო ბოლშევიკებისგან განთავისუფლებისა, გარდა მათი პარტიისა სხვას არავის ჩაუვარდეს ქვეყნის ბატონობა ხელში, არიგებენ თავიანთ მომხრეთ — არ გააკატიან არავინ მილიციაშიაც ვი გარდა ს. დ. -ისა, შვექმან სხვა პარტიათაგან ისეთი ორგანიზაციები, რომელიც აქ მათ ყმად გულებულ ლიდერებს დაემორჩილება. იგივე პრეზიდენტი და მინისტრი სწორენ თავიანთ მესაიდუმლეს ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილისა, სხვა პარტიების ლიდერთა და უპარტიო პირთა შესახებ, რომ იგინი არიან მანვე პირნი ქვეყნისათვის, სოგეერთი მთვანი ახდენს ბოლშევიკების აგენტის შობაქვილდესასა; ალდევენ რჩევას, თუ როგორ უნდა გადავიდნ მათ საქართველოში დატრეპული ნათესავნი, სახლობანი, თუ როგორ უნდა გაუტეხონ მათ სახელი ვერში და სხვა. არ ეგონოს მკითხველს, რომ მე ამ საქმეს ვიგონებ იმიტომ რომ ამ პირთა შორის მეც ვიყავი და ჩემი უმცირესობის სახელი და გვარი ბ- შინაგან მინისტრის მიერ ორჯერ იყო ხაზ-გასმული. არა. ეს წერილები, ბოლშევიკების მიერ დატვირთილი და გამოქვეყნებული, ჩვენთვის სხვა მხრივ არის საინტერესო: რაოდენ უნდა იყოს ადამიანის გულში დაბუღებული ბოროტი სურვილი მისი პარტიისა და თვით მისი პირადი ბატონობისა, რომ ასეთი წერილები სწორის იმ ქვეყანას, რომელიც სწორედ მან და მისმა პარტიამ დაჰლუპეს, რომელიც მათმა განაყოფმა მძებრა სისხლში ჩახარჩეს? რაოდენა რევენი უნდა იყოს მთავრობის წევრი, რომელსაც ქვეყნის დღეულისათვის განსამართლება მოვლის ვრისაგან და, თითქოს მის წინაშე დიდი დეაწლი მიუძღოდეს, კიდევ ეუბნება ვრს, სხვა არავინ გააკატიან. მე დამსივი ისევ ბატონადა? რაოდენა ჰკუა-მოკლე უნდა იყოს იგი და უსინიღისო, რომ ვრს უგინებს თვის ერთად-ერთ გმირს, რომელმაც სახელი მებრძოლისა მაინც განუმართლა მას, ის სახელი, რომელიც სწორედ ამ მინისტრთა პარტიამ უპატრიო-ჰყო? რომ უგინებს სხვათა, რომელნიც ჩოლაყაშვილები არ იყვნენ, მაგრამ არც მოლაღატენი ქვეყნისა, გამკეთებელი საქართველოსათვის იმისა, რაც შეემოთ? რა პოლიტიკური ზნეობა, ანგარიში და ჰკუაა, რომ შეურაცხყო მთელი ერის წინაშე ის პარტიები, რომელსაც ძიობა შვექმნიც და რომელთადაც «საერთო ფრონტი» გაქვს გამართული? რა წესია ბრძოლისა, გარდმობეწილს საქართველოში სახელი გაუტეხო, იქ დატრეპული ტანჯული სახლობაც ვი გადავიდო? და ასეთ რამეს პრეზიდენტი და მინისტრი ეუბნებანი ქართველ ვრს მის შემდგე, რაც ვრმა ერთსულოვნად იბრძოლა, განურჩევლად პარტიათა, იმევე ქაქუტა ხელ-მღვანელობით, მის შემდგე, რაც ქართველი ერის რჩეული ნაწილი სწორედ ამ მინისტრთა მიერ უგურულ და ბატონობის ანგარიშით მოწყობილ «აჯანყებას» მსხვერპლად შეეწირა. რა პირით, რა გრძნობით, რა ანგარიშით სწორდნასეთს უმსგავსებებს ქართველ ვრს? ან დაქართველი ერი მართლა რევენი და უსინიღისო უნდა ჰგონებოდათ მათ, თუ მათი აზრით მათს წერილებს საქართველოში დაუჯერებდნ და გავლენა ექმნებოდათ? მაგრამ ვისაც მთელი ერი ჰგონია რევენი და უზნეო, თვით არის ერთიცა და მეორეც...

გამოქვეყნდა წერილები. ხოლო ემიგრაციაში ატყდა მხოლოდ მცირე ჩოჩქალი. უმეფრი ბოდიში მოიხადეს — კერძო წერილები იყო, თითქოს ამ კერძო წერილებს მთელს საქართველოში გასაუტრეცლებლად არა გზავნიდენ, თითქოს იგი «დირექტივები» არ იყო, მიუღს გვეგას არ შეიცავდა სამოქმედოდ და აღსასრულებლად! «პოლიტიკური მოსარბებებით» საქმის ჩანება, დავიწყება-მთავრობისა და ემიგრაციის სიბრძნელ ჩაითვალა. მხოლოდ შინაგან საქმეთა მინისტრი გაიღაზა საქართველოს საელჩოში ერთი შეურაცხ-ყოფილი მიერ, ამბობენ. რაც დასთესა, ის მოუმიკა მინისტრს, მაგრამ არც ძლიერი აღვლებმა ემიგრაციის საზოგადო აზრისა, არც ერთსულოვანი პლოტისტი თვით ყმად-დასახლებულ პარტიათა, — პროტესტი ძლიერი და ირისულოვი განვლა ვამმა. დაწყნარდა ყოველივე, პრეზიდენტი პრეზიდენტად დარჩა, მინისტრი მინისტრად, დემიგრაციაში თურმე მომხრეებიც ვი გამოუჩნდა «მთავრობის წევრებს» და ამბობდენ: რასაკვირველია, შინაგან საქმეთა მინისტრს თავისი «ინფორმაცია» აქვს! უდიდესი კრიმინალობა ერის წინაშე მოვალეობად დასახეს, პარტიოტთა ჩუმი დაბუღება — ერის გაფრთხილებად მანვე მოქალაქეთა წინააღმდეგ! მაგრამ ერთი საქმის გამოძიების დროს ერთმა ვერთაივლმა დიდმა მოხელემ სთქვა, როდესაც ეს წერილები წაიკითხა: ასეთი მინისტრები თუ გყავდათ, მიკვრს, სამი წელიწადი ვი არა, სამი თვე როგორ შეინარჩუნეთ დამოუკიდებლობა... მართალი სთქვა უცნო მოხელემ, ხოლო ჩვენ ვი ყურსაც არ ვიბერტყავდით, თითქოს რაღაც უბრალო საქმე მომხდარიყო: «ინციდენტი გა-

თავდა... და როდესაც ქ. ჩოლაყაშვილი მიწას მიხარებს, მისი ქართველი ერის წინაშე დამბეზღებელიც თურმე უბრალს სწევდენ ახლა მათთვისაც იმ ეროვნული გმირის პარტიაციამად, ბრძოლის დროს რომ ზურგში პროკლამაციები, მანვილიც ვი ჩასტეს და გუშინ ქვეყნისათვის მანვე კაცად უთვლიდენ. გმირი საშიში აღარ იყო, ვაჩა, და ბოლოც უფრო ანგარიშშიაც გამოიღოდა დიდი მიცობილდის მარტივის-ტემა! სოგეგნე, უსინცივლობა, უშეგრობა, დაუფიქრდეთ, თუ წარმო-სადგენია ამასდელ უმეტესი. დანუ თუ ქართველი ერის ისე უგნუ-რია, ისე უზნეო და ბრმა, რომ ასეთი უზომო უმსგავსეობა ან მის მომქმედთ ან მათ პასუხის არა-გამცემელი მოგვეტოს? არა გვეგონია. ცოცხლებს თუ არ მოგვეწრო სამსჯავრო ერისა, მკვდრებს არ დაგვინდობენ და ღირსაც ვიქმნებით ისტორიის სასჯელისა!

გამოცხადდა შ. ქარუმიძის საქმე. პრესაში პირველად ქორები გავრცელდა. ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა, ვიდრე ასეთი საქმეები გამოძიებულ იქმნება ხოლმე. ქარუმიძე მაშინ ჯერ გამოცხადებულიც არ იყო სასამართლოს წინაშე, დატვირთ სადათიერაშვილს კი ეს ჭორები არ გაუფრცველებია. ესე ყოველი კარგად იცოდენ ჩვენმა მთავრობამ, მინისტრებმა, მაგრამ მაინც დატყრეს განგაში, უგბად ალვიდენ ვთიკის ოლიმპხედ და იწყეს იქითგან მენის ფრქვევა ქარუმიძისა, სადათიერაშვილისა და ყველას თავხედ, ვისაც რაიმე პირდაპირი და არა პირდაპირი კავშირი ჰქოია მათთან. ავაზაკი უწოდეს სადათიერაშვილს, ბოლშევიკების აგენტობის ინსუნუაციაგანავრცეს ქარუმიძის წინააღმდეგ. თავს იმართლებდენ — მთავრობას არ უდევს წილი ამ ავაზაკობაშიო, თითქოს ოდესმე ვისმე ეთქვას, ან ეტვი შეეტანოს, რომ მთავრობას რაიმე კავშირი ჰქონდა ამ საქმესთან. ამ დაყენებამ, უდანაშაულო ვართო, კომიკური ხასიათი მიიღო დღით-გან საქმის გამოძიების დაწყებისა და შერჩა პროცესის დამთავრებამდე. მინისტრები ბერლინი მიდიან ჩვენების მისაცემად, თუმცა მთავრობაზედ ეტვი არავის აქვს და არც არავინ იბარებს. თავს იმართლებენ იმაში, რომაც არავინ ბრალსარასდებს, მაგრამ ამავე დროს უნდათ დაუმტკიცონ გამოძიებულს, რომ შალვა ქარუმიძე არის უბრალო კრიმინალი, რომელიც თვისის ჯიბისათვის სტრიდა ფულს, მამასადამე მისი მეგობრებიც, ვისაც პოლიტიკური კავშირი ჰქონდა მასთან, აგრეთვე კრიმინალები უნდა იყვნენ, თავის-კერძონი და არა იდგურნი მებრძოლნი: ლოგიკური დასკვნა, რომელიც გამოძიებელს და ყველას უნდა გამოეყვანა. მაგრამ გამოძიებელი საქმეს იიიებს და რწმუნდება, რომ ქარუმიძე, სადათიერაშვილი და მისი მეგობრები არ არიან სისხლის სამართლის დამნაშავენი, არამედ მათ ამ საშუალებას პოლიტიკურის მიზნით მიმართეს, რომ საქმე პოლიტიკურია.

იწყება პროცესი. სასამართლო საქმეს არჩევს, როგორც პოლიტიკურ საქმეს. პროკურატურასაც გამოძიების მიერ შეკრებილი დიდ-ძალი მასალის მიხედვით ეტვიც არ ეპარება, რომ საქმე პოლიტიკური მიზნით არის ჩადენილი და არა პირადი ანგარებით. ხოლო მთავრობა და მასთან ერთად «საერთო ფრონტი» სცდილობენ დაუმტკიცონ ქართულ საზოგადოებას და ბერლინიში სპეციალურად შექმნილი პრესის ბიუროს საშუალებით გერმანულ საზოგადოებასაც, რომ სთქუ უბრალე სისხლის სამართლის საქმეა, რომ ქარუმიძე, თუ ბოლშევიკის აგენტი არა, დიდი კრიმინალია, რომ მას საქართველოში არავითარი როლი პარტიოტისა არ აღუსრულებია, რომ მისთვის საქართველო საშუალება იყო და ჩევონცები მიხანი და არა წინა-უქმო და სხვა. მათი ბრძოლა ქარუმიძის წინააღმდეგ იგივე იყო როგორც ბოლშევიკებისა, თუმცა რასაკვირველია ბოლშევიკებს სხვა საბუთი ჰქონდათ, როგორც დაწარალებულთ, ქარუმიძის წინააღმდეგ, ვიდრე საქართველოს მთავრობასა და ფრონტს.

— პირველად სასამართლომ ქარუმიძეს წინაღ გამოსული ამნისტია არგუნა იმ მოტივით, რომ საქმე იყო პოლიტიკური, ერთი ეპიზოდი იმ დიდი პოლიტიკური საქმისა, რომელსაც გერმანელები უდგენ თავში და რომელშიაც ქართველებიც მონაწილეობას იღებდენ. მეორედ სასამართლომ არ არგუნა ამნისტია ქარუმიძეს იმ მოტივით, რომ, თუმცა საქმე პოლიტიკური იყო, მაგრამ ქართული და არა გერმანული, ამნისტია კი მხოლოდ მათთვის იყო გამოსული, ვინც გერმანულ პოლიტიკურ საქმეთათვის იყვნენ დასჯილნი. გერმანიის პრესსამ რასაკვირველია აღნიშნა, რომ ასეთი განაჩენი გერმანიის რუსეთთან კავშირის გამო იქმნა გამოტანილი და ჰგომობა საგარეო საქმეთა სამინისტროს გაველნას სასამართლოზედ, სადაც მართლაც პროცესის დროს ბრძანდებოდა წარმომადგენელი მოხელე ამ სამინისტროსი. -სამის მეორედ გარჩევის დროს ქარუმიძეარ გამოცხადებულა. იგი შვიგარიამი იყო და იქ დაავტომირეს, როგორც დასჯილი ვერსანიის სასამართლოს მიერ. მაგრამ როდესაც დადმა გავმის საკითხი, გერმანიამ პირდაპირ განუხებადა შვიგარიას, რომ მას არ სურს, რომ შვიგარიამ ქარუმიძე მასდეს, რათმანაც ქარუმიძის საქმე წმინდა პოლიტიკური მიზნით იყო ჩადენილი.

ასეთი იყდ აზრი ქარუმიძის საქმის შესახებ გერმანელ გამომძიებელთა, პროკურატურისა, ორი სასამართლოები, თვით მთავრობისა, რედესაც მისი შეეცდრთის მიერ გავმის საკითხი დავა. სოლო რა უნდადა ჩვენ მთავრობას, ფრენტს, პრესსა. მათ მიმდებარე ქართველ ემიგრანტთა მტრის? რემ მთავრეავს არაკიან არაფერს აბრულებდა, ეს მათ კარგად იცოდენ. არა ერთსულ საჯაროდ განიმეღრნა ეს ქარუმიძემ პრესსაში და სასამართლს წინაშე. შეგმიწდათ, ქართველისა სხვები შეიღაზებოდა? შეუძლებელია, რათგანაც ქართველისა სხვები შეიღაზებოდა? შეუძლებელია, რათგანაც არც გამომძიებლის დროს და არც პროცესის დროს არც ერთს ოგინან წრეს ევრდობს საზოგადოებისა არ შეჰპარეია იჭვი, რემ ქარუმიძეს სხვა რამ მდტივი ამომძრავებდა, გარდა პოლიტიკურისა. საერთაშორისოდ პრესსამ ეს აღნიშნა. თვით ჩვენდამი სხვაფრივ მტრულად განწყობილი რუსული პრესსა-გ ვი პატივსადა მდტივამ ამ შემთხვევაში. ვითაც იქმნა მათი შეკურანსყოფილი? მაგრამ ქარუმიძეს ხელ სწორედ იმინი სდევნიდენ ყველაზე: უფრო დაუნდებლად, რამელთა კრიმინალობა არის დაუნდებელი, უდიდესი და უმრავალევერვანისი. ყალბი ფულების მჭტრა თავის-თავად დანა-

შეუღია, მაგრამ იგი აღსარებულა, როგორც ერთი საშუალებათაგანი პოლიტიკური კრძალისა. შეიძლება ერთი-ვის იყო იგი მისაღები, მეორისათვის არა, მაგრამ იგი მაინც პოლიტიკური აქტი შეიძლება იყოს, როგორც მკვლევარა. კიდევ უდიდესი კრიმინალიზაცია თავის თავად, მაგრამ, განსაკუთრებით მისთვის ჩადენილი, პოლიტიკური საშუალება ბრძოლისა. გერმანიის სასამართლოსად გს არ უარ-უყვია. და რა კრიმინალიზაცია არ ჩაუდენიათ ქართულის მდგენელთა და სწორედ ასე არ გაუმართლებიათ თავი და კიდევ დაუქადინათ!

მაშ რამ ააღელვა ეს ვაჟბატონები? — სწორედ უბრალო საქმე. მათ წარმოადგინეს, რომ ქართუმიც ისეთ დიდ პოლიტიკურ საქმეში იყო ჩარეული, რომ შეიძლება მისი აღსარულების შემდეგ ხსენებ დარჩენილად ბურთი და მოგვანი სასართველში, მათ კი ბატონების ტანტი გამოხსნა. ამიტომ — ჰეა ქართუმიც, გამოიყვანეს ხისლის სამართლის დამაწმენდი, ამით მათგან გაუქმდებოდა ხსენილი, ვინც ქართუმიცთან ერთად მუშაობდა, დიდი მტერი და მოწინააღმდეგე მოგვეგვება გზითგან! დაჭრილი ქვეყნი ქართუმიცის ჩასაქველავად და სხვაგვარ მოწვევდა იგი, ქართუმიცს უფრო სხვიანობა-ცა! და მართლაც დაჭრილი ქვეყნი და დაავრცელებს სხვაგვარს, თავიანთ ყმათაგან და აგრეთვე შეუგებებლად გვივრანტ-თა შორის ...

ჩვენ ყოველთვის ვტიკრობთ, დღეს ვვარდებოდა ეს საქმე: გერმანიის მოქალაქის მიერ ჩვენების მიცემა უცხოეთში თანამოქალაქის წინააღმდეგ მიუღებელია. ჩვენი მთავრობა და საზოგადოება კი გერმანიამ გასასაჩიროლებელ ქართველ ხდევნიდა ყოველი უზნოდ და წვრილმანი საქმეებით. რა მთა-ბეჭდილება უნდა მოგვხდეს უცხოელთაგან ამ დევნას? — როგორც მხალაღმდეგელი იყო: ამ საქმის გამო სთქვა გერმანიელმა მოწვევამ, ასეთი მინისტრების ხელში სამი წელიწადი კი არა, სამი თვე როგორ გასძელოთ, მივირსო. მთვე-დ ყოველი და ყოველი ნიადაგზე აღმოცენებული სიკეთე ფრთხილად იცოდნენ გამოცემამ და სასამართლომ. იცოდნენ მართლაც მთავრობის მიერ ბრძოლის მიშვენილ პრესის ბიუროს პრეზიდენტისა ქართუმიცის წინააღმდეგ. იცოდნენ მინარხი მინისტრთა მიერ საქართველოში ჩემად მიწვრილ წერილთა. იცოდნენ ყოველივე და ალბათ გული ეწვრიდათ ამ უზნეობითა და უმეცრობითა. ალბათ სასამართლო თავ-მჯდომარეც ისეთივე უზნობითა და საცდელად მიუქრებდა პრესის დროს ერთ მიამუხს, რომელიც არც ერთ დღეს არ დაჭვავდა პრესის ბრძოლას, და თავად ყურს ადევნებდა მისი ხსნის მარტვას — დრეკას, როდესაც რაიმე საბუთს დაინახავდა პრესის ქართუმიცის დასახკვლად, და დამკვას, როდესაც სასწორი ქართუმიცის სასარგებლოდ გადახრიდა ხელში, და ჰტიკროვდა: ამ სხეულს ხელიც შეგაფერი ექმნება და ვაი იმ ქვეყანას, სადაც რიამ ამ დრეკვას გაბატონდება. ხოლო იცოდა მან, თუ როგორ აწამებს ამ მის მუხებში საქართველოს გლი ბრძოლის მიხთვის, რომ ფრ-ქვე ტყვილი ვერ ათქმევინებს? ჩვენ მინისტრებს კი ჰგონიათ, რომ დიდ სიმპატიებს იხვეჭენ ასეთი მქმედებით ევროპაში! საკვირველი არაა, მათი ტკუისა და ეთიკის ადლი ხტი-ხტიგა ჰგონიათ! — და დღეს ქვეყნა ჰვრდევინ ქართუმიცის წინააღმდეგ, დამკვრეთ ქვისა რად არ დაიხვედს ხელეუ-ხედ. — ვემ წითელი ფერისა იყო იგი? რად არ ჩაიხვედს ხინდისში? — ვემ შავი ფერისა იყო იგი და ვინ იცის, სად არ დიდის მთვევდა მას ყანგი? რად არ მდივნეს საქმეში თვისი, — გემ მათ უარხნის ჩაუდენიათ და ნაკვლავად გა-სამა რთლებელი მისით? — მაგრამ ბრძოლ მიტევემა ბატონ-ბა, პისონი, ყას შიმი, ხოლო არ მიტევემა დგენა ადამიანისა იათ, ვინც ამ უმჯავს საქმეს ხადის იმავე მისით, რეკელი მისითაგ საქართველოში ჩემი წერილები მისწვრეს. — რომ მხოლოდ მათა პრივილეგია საქართველოს კანთ-ვისუღლებსათვის ურუნისა, რისათვის საქართველომ კვლავ უნდა დაუდგოს მათ ტანტი გატროვისა.

უჭრამ ავალმვილი საქართველოს დამოუკიდებლობის მოწინააღმდეგე გამოცხადდეს, — ქართული საქმის სახელის გამოტყობად უცხოეთის წინააღმდეგ, მათგან რად, ერთი სიტყვით საქართველოს მოვალეობად და მხოლოდ იმით, რომ გაჭმედა კრიტიკა მთავრობისა, ხ. დ. ბატონისა, აღნიშნა ნამდვილი მისწვრები ჩვენი დარღუების მისთვის ჩვეულებრივი გინება-მანვილობით და ჰუმორით! მისი მაგინებელი აგა მინაურს როგორ დაანდოვდენ, როდესაც გარემო გაცთა, დრანვისა და ინგლისების მკვდრული კრიტიკაგ ეტადობისა და ბრეტ რტი განხილავდეს დიუკის წიგნისა და მისი წინა-ნიტყვაობის ატრობის, სტუკის წინააღმდეგ, როგორ თუ გაბეგვს და სიმართლე უთხრეს საქართველოს დამაქველად ბატონთა! და ციან ვინ არის, ან რა ან საქართველოსათ-უჭრამ ავალმვილი ამ კრიტიკის გარემო მყდვმა ბრძოლმა? — დიდი ტკუის ბატონის არ არიან, მაგრამ მაინც იცის: საქართველოში ბოლშევიკებმა ტკუისა და ინციტიკის მიქმედვ-მენტრეკი, ძლიერნი პიროვნებანი გასწვრიეს და დაჭოდეს, რომ მოწინააღმდეგე ადრავინ ჰყოლოდათ და განუხანდვ-რელი ძალის მქმენ ბატონი გამსდარიყვენ მასხებისა. უჭრამ ავალმვილი წინააღმდეგ უდიდესი იყო რჩეულ ქართველთა მღონის და მით უმეტეს ახლა, ამ უკანონო დროს არის იგი უდიდესი ძალა ჩვენი — ტკუით, გვინით, და, ვიხაც თვალნი ხედვად აქვს და ყურნი ხშირად, გრძნობითა! უჭრამ ავალმვილის ტვინი არც გვრძობის დიდ გრთა წიადთა მინა მოიბოვებინა ბეჭნი. და ნავლად მისი ღირსების შესა-დგენი ბატონისგანისა, ნავლად მისთვის ყოველი შექმნილის მინიჭებისა ქვეყნის სამსახურისათვის — დგენა, გინება უმე-რნი, და ვისგან? — მათგან, ვიხაც ავალმვილების ისევე ემინია, როგორც ჩედაპვილებისა, და იმავე მისწვით. წინად ილია ტკუიკამეს სიგინდენ, ახლა უჭრამ ავალმვილის, კმოდრანი კი ყურხარ იგორტყას, თი უქლეს მოვლენა არავფრს მო-ასწავებდეს: «ფრენტი» ამის შემდეგ თავის განთვის რედაქ-ტორად ნისნავს 1915 წლის ტინის მენივიკს!

იგივე მოვლენაა ლ. კერესელიძის დევნა. იგი ჯერ მინისტრმა ჩემად დააბუნდა ქართველი გრის წინააღმდეგ და ამავე დროს ჩემადვე მასთან კარგ განწყობილებაში იყო და თანამშრომლობას ეწვედა საქართველოს საქმისათვის. ხოლო შემდეგ

ხელ სხვა განაკითგან გამოვიდა მისი დევნა, და იმავე მისწვით, რა მისწვითაგ წმინდესებულ პიროვნებათა დევნას მიჰყვება ხელი ხ. დ. გეგა, მთავრობის წევრგეგა, «ფრენტი»: თ. გ. — ინტენიზაციში პატრიოტულად განწყობილი ახალ-განზრდობა შევიდა, მაშასადამე ჩვენ ამით ძალა დაგვავალდა. საჭიროა მოხდეს დრგანიზაციისა. და დრგანიზაციის მოსახ-ზობად კი აუცილებელია მისი ხელ-მძღვანელი პიროვნების შეურაცხ-ყვლა, არანაბად ქმნა. და ნავლად თ. გ. — ის ახრთა კრიტიკისა იწვება ლ. კერესელიძის გინება უხანდვრად და ისეთი სიძულვილით აღსაგხე, რომ შეუძლებელია კეთილი ნაყოფი გამოვიდეს მსგავსი სიძულვილიდან ან იმ ბატონისათ-ვის, სადაც მას დაუბუნდია, ან ქვეყნისათვის, რომლის ბატონობისაგაც ეს ბატონი ლამობს. ერთი პიროვნება კი არა, მთელი თ. გ. — რომ მართლაც უდიდესი დრგანიზაცია იყო, ის მსამი, ბრმა სიძულვილი და ბორტეკა, მარი და კინტყელი, რომელიც მყდელი გალდამკვით გადმოხსნევს კერესელიძის მაგინებელთა გულითგან, კერესელს ვერ შეჭმენის, მათვე დაჭვავს, ვინაითგან ბორტეკა არანაბობის მომასწავებელია და არანაბობა არანაბ წარმოიშვება.

შემოსწვრული საქმეის მსგავსი მოვლენანი არიან. ხოლო ჩვენ პირადად უცდევდვლი არავინა ვართ. ყველასა ვვაკვს დაზიანებული ადგილი ჩვენის არხებისა. და თუ ამ მტკიან ადგილებს ჩავაფრინდით, რასაკვირველია ურთი-ერთს სიმწრით დავგრევი. მაგრამ ვინაგ რამდენიმე მრთელი ადგილი ხელისა მინც შეტრენია — პატრიოტიში, სიყვარული მამულისა და ხელ უგრად შეენგა პიროვნების პარტიის-გემისა და დრგადიდ-ხელეწვება; მან უნდა იყო-დეს, რომ ქვის ხოლო მოვასისადმი, თანამემამულიადმი დამოუბეგვლია ჩვენც და ქვეყნისაგ. ახრთა სხვა და სხვაობა სხვაა, ქვის ხოლო სხვაა. გრთს მოვლენა და სწორად იგი სასარგებლოდ არის ტემპარტიკის მისაგნებად, ხოლო მეორე ფარისეველთა ბორტეკა და სხვა არავფრ.

ყოველწინობა და ქადილი. ძალიან გვიყვარს და ალბათ გვავნია, რომ ჩვენი ემიგრაცია სხვათა ემიგრაციეწვედ უფრო მაღლა ხდვას არ ვიცი. შეიძლება მათ წუმგემი ბორტეკა მტერი იყო, მაგრამ ჩვენს წუმგემი რომ მტერი წვრილმანი პარტი-მოყვარულთა, ქედ-დიცხელთა და ხირეგენთა, ეს ჩვენთვის უმჯავლია ახლა ჩვენი ემიგრაციის სხეუბთან შედარებითგან. «გლის ჰიის» ანუ «პარტიის ჰიის» განხრვა, მუთი და მტრობა, ჩვენს გულში დაბუდვებული, იგივე სასწორანი გრძნობანი არიან, რომელთაც ქართველ ბოლშევიკებს საქართველო დაავლევინეს და ნუ ვგმობავს მათ, ამ უკუნიით უკუნი-სამდე მგჩვენებულთა და წყველი ქართველი გრის მიერ, ვინაითგან, თუ წუმგე ჩვენი ემიგრაციის ცხოვრებისა არ განიშინ-და, სხვა ბოლშევიკებად ჩვენ მოვკვლინებით ჩვენს უმე-დურ ქვეყანას, თუ დღესმე მას თავისუფლება ედირსა და ყური ათხლვა მათ, ვინც საქართველოში გაატრენებას ჰტიკ-ტრებს და სხვა არავფრთა მისს გულში და თავში.

მ. წერეთელი.

ჩემი პასუხი

ბატონო ემუხვარო!

ყურნალ „სამშობლოს“ მე-8-ე № ში თქვენ მიხოვთ დავი-ბრუნოთ ის პირადი წერილები, რომელიც თქვენ მივიწვრით რამდენიმე პირისათვის. განაარ შეგიძლოთ ამისათვის მივემარ-თათ თვით იმ პირებისათვის? გირჩევთ, მიმართეთ მათ, ვის-თვისაც მივიწვრით. მაგრამ უტყუარი რამე კია კერძო წერი-ლების უკან მოთხოვა მე არ მესმის, რა გინდათ ჩვენგან? ვახეთ-მა „თ. გ.“-მ მოვკათ საშუალება წერისა. თქვენ კი მაინც და-გვემდურეთ, რატომ — ალბათ თქვენ თვითონ არ იცით. თუ ჩვენთან იდეური კამათი გაურსთ, ძალიან კარგი. ამის-თანა კაპათი დიდად მისაღები და საჭიროც არის. ყურნალ „სამშობლოს“ სამსახურს გაუწევთ, რათგან მის თანამშრო-მლებს წინააღმდეგობა ჭორების და ლანძღვის გარეშე ვერ წარ-მოუდგენიათ. ხოლო რაც შეეხება თქვენ მრავალ წე-რილებს, რომელთაც გვწვრდით, უნდა მოგახსენ-ოთ, რომ თუ ისინი გამოქვეყნდენ, ცოტა უხერხულ მდგომარ-ეობაში ჩავარდებით იმ პირების წინააღმდეგ, რომლებთანაც ყურ-ნალ „სამშობლოს“ ახლა გასურსთ ითანამშრომლოთ.

ბატონო გაბაშვილი!

თქვენ ახალ სინძიტურხედ ღირსეული ადამიანი პასუხის ღირსად არ გაგხდისთ. არც ღირსეული გავითი იკადრებს, ყო-ველ ჭორს და ცილისწამებას პასუხი გასცეს და მდებალ პო-ლემიკაში ჩაებას. ვაზ. „თ-გ“ — ის დანიშნულება პოლიტიკურ საკითხებზედ წერა და არა პირად ნიადაგზედ კინკლაობა. იგი ამ გზას ვერ გადაუხვევს.

თქვენ ქართული საზოგადოების მიერ ცნობილი პროფესიო-ნალური მეტოვრე ბრძანდებით. თქვენი დანიშნულება იყო და არის ყოველი ადამიანის გალანქლვა, ცილისწამება და ტლახის შესხმა, ყოველი საზოგადო საქმის ვნება. ამის მეტი საქმე ან ბრძოლა თქვენი არავის უნახავს.

მომაველი გვიჩვენებს, თუ თქვენ თქვენი ჭორებით და სინძი-ძურით გააკეთებთ რაიმე დადებით საქმეს საქართველოსათვის. ხოლო თუ პრესაში არ ვვადრულობ თქვენთვის პასუხის გაცე-მას, სხვა საშუალებით მოგთხოვთ, პასუხი აგოთ თქვენ ჭორებ-ზედ და ცილის-წამებაზედ.

ლევ კერესელიძე.

თ. გ.-ის ორგანიზაციის განცხადება

პასუხად ვახეთ „სამშობლოს“ მე-8-ე ნომერში დაბეჭდილ ბრალდებისა, თითქოს ლ. კერესელიძის ბრძანებით „თ. გ.“ ორგანიზაციის წევრები ჯერ ამ რამოდენიმე თვის წინად დას-

ხმოდენ თავს ერ. დემ. ორგანიზაციის წევრებს ვალანტინეში და მერე მისი დაბეჭდებით განდევნოსთ იგინი იქითგან, ხოლო ახლა კიდევ სამი წევრი ერ. დემ. პარტიისა გადაეხსნებოდას საფრანგეთიდან, „თ. გ.“ ორგანიზაციის წევრთა ლარსა და უკუაგდებს ამ უსამართლო ცილის-წამებას და აცხადებს შემდეგს:

ეს ორი წელიწადია, რაც „თ. გ.“ ორგანიზაციის ვალანტინის სექცია განიცდის შეუწყვეტელ დევნას ერ. დემ. პარტიის წევრთა მიერ, — მათი საკუთარი ნებით თუ პარტიის ცენტრის ბრძანებით, არც ვიცი და არც გვეინტერესება.

1) 1929 წლის დამდეგს ბ. ანთელავამ განაცხადა ვახეთ „თ. გ.“-ში, რომ ის თავს ანებებს ერ. დემ. პარტიას. ამისათვის ვალანტინეში მყოფი ერ. დემ. — ვი ჯერ დამეუქრენ ბ. ანთელავას და შემდეგ ორმა წევრმა ერ. დემ. პარტიისა ანთელავას საქმით მიაყენა შეურაცხყოფა. როდესაც პოლიცია ჩვენ ამ საქმის შესახებ შეგვეკითხა, ყოველივე შფოთის თავიდან ასაცილებლად ანთელავა არც კი დავიცავით, რის შემდეგ იგი გადასახლებულ იქნა ლუბის დეპარტამენტიდან.

2) ანთელავას საქმის შემდეგაც ერ. დემ. პარტიის წევრთ არ შეუწყვეტიათ ჩვენთან კინკლაობა და გამომწვევი კამათი, მიუხედავად ჩვენი სურვილისა, რომ მათთან კარგი განწყობილება გვექონოდა. ამავე დროს ასეთივე მტრული განწყობილება დაიჭირეს ჩვენდამი ერ. დემ. — ვი პარისში. ვალანტინედან ჩასულ ანთელავას პარისში ხელ-მეორედ მიაყენეს საქმით შეურაცხყოფა. არა ერთხელ მივიმარათავს ერ. დემ. ლიდერებისათვის, რომ მათი ორგანიზაციის წევრებს აღკრახლოდათ ეს მტრული განწყობილება ჩვენდამი. სიტყვით იგინი ყოველთვის გვპირდებოდენ ჩვენი თხოვნის აღსრულებას, მაგრამ საქმით კი ყოველთვის საწინააღმდეგო გამოდიოდა.

3) 1929 წელს შემოდგომაზედ, ლ. კერესელიძის ჩასვლისას ვალანტინეში, ცუდი დამოკიდებულება იქაურ ერ. დ. პარტიის წევრთა და „თ. გ.“-ელთა შორის კიდევ უფრო გამწვავდა, რათგანაც პარისში ლ. კერესელიძის წინააღმდეგ დიდი პროპაგანდა იყო. მის წინააღმდეგ იქ ახალ-გაზრდობას ამხედრებდენ და ვალანტინეში პარისითგან ჩასულმა ახალგაზრდა წევრებმა ერ. დემ. პარტიისა ეს მტრული განწყობილება ლ. კერესელიძისადმი იქითგან ჩაიტანეს და კიდევ უფრო გააძლიერეს. ერ. დემ. — ვი შეურაცხყოფას აყენებდენ ჩვენი ორგანიზაციის წევრებს გინებითა და მუქათით. ერთმა ერ. დემ. — ვი საქმით მიაყენა შეურაცხყოფა ერთ „თ. გ.“-ელს. ამ უკანასკნელმა პასუხი არ გასცა. იმავე საღამოს სასტუმროში, სადაც ეს „თ. გ.“-ელი სცხოვრობდა, მას იმავე თავ-დამსხმელმა ხელ-მეორედ მიაყენა საქმით შეურაცხ-ყოფა. ამის შემდეგ ჩვენი ორგანიზაციის წევრებმა ც საქმით შეურაცხყოფას შექმნივე შეურაცხყოფით გასცეს პასუხი თავდამსხმელს. მტრობა ჩვენდამი ერ. დემ. — ვი იქამდე მიიყვანეს, რომ ერთ დღეს რევოლუციით სროლა აუტეხეს ჩვენი ორგანიზაციის წევრებს. ხოლო ამის შემდეგ მეორე დღეს კიდევ ორი ერ. დემ. — ვი, ერთი მათგანი კვლავ რევოლუციით ხელში, დაიჭირეს ჩვენი ორგანიზაციის წევრებმა. საქმეში რასაკვირველია პოლიცია ჩაერია. ბირველი ერ. დემ. — ვი გაიტკა პოლიციაში. თავ-დამსხმელები დაიჭირა ადმინისტრაციამ, ერთი მათგანი ამოღებული რევოლუციით ხელში, და რასაკვირველია დეპარტამენტიდან გადასახლა.

4) ამ შემთხვევის შემდეგაც არ შეცვლილა მტრული განწყობილება ერ. დემ. პარტიის იქაურ წევრთა ჩვენდამი, მიუხედავად იმისა, რომ პარტიის ლიდერებს კიდევ ერთხელ მიმარ-თეთ თხოვნით, მშვიდობიანობის ჩამოგდებისათვის სერიოზულად უჭრუნათ. პირიქით, ახლად ჩამოსული წევრები ერ. დემ. პარტიისა მოსვენებას არ აძლევდენ იქაურ „თ. გ.“-ებს მათთვის ჩვეულებრივი კინკლაობით, გინებით, მუქარით. თანახმად „თ. გ.“-ის დისციპლინისა, ჩვენმა ორგანიზაციამ სასტიკი ბრძანება გასცა თავის წევრებისადმი, ერ. დემ. — ვისათვის პასუხი არ გავცათ არც შეურაცხყოფელი სიტყვით, არც საქმით.

5) ერ. დემ. სამი წევრის საფრანგეთიდან გადასახლების ფაქტიდან სწანს, რომ ადგილობრივი პოლიცია თვალ-ყურს ადევნებდა ამ შფოთს ქართველთა შორის და, იცოდა რა ალბათ, თუ ვინ იყო დანაშაული, და აგრეთვე შედეგები ასეთ შეხლა-შემოხ-ლისა (ძველი ინციდენტი ოდენკურისა და აქ შემოღადწვრილი შემთხვევა), მიიღო გადასახლების ზომა ამ პირთა წინააღმდეგ.

6) „თ. გ.“-ის ორგანიზაცია აცხადებს კატეგორიულად, რომ მწარე გამოცდილებით არის იგი იძულებული მიიღოს ყოველ-გვარი ზომა თავ-დაცვისა, როგორც კანონიერი, ისე თავ-დაცვისათვის სხვა ყოველი სამართლიანი ზომა, და ვერავითარი მუქარა და ცილის-წამება ამ უფლებასზედ მას ხელს ვერ ააღებებს.

ბოლო-ვალანტინის თეთრ-გიორგელ სტუდენტთაგან შესდგა ჯგუფი, რომელსაც მინდა აქვს დასახული შეისწავ-ლოს ქართველი ერის ღირებული წარსული. ჯერ-ჯერობით სისტემატიურად იკითხება ლექციები შემდეგ საგნებში:

1. ქართული (და საერთოდ ქართველური) ენა.
2. ქართ. ერის პოლიტიკური და ეკონომიური ისტორია.
3. ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების ისტორია.

Le Gérant: Félix KALDENBACH.

Imp. METTHEZ FRERES, MONTBELIARD-HERIMONCOURT